

A Carn!

Publicació electrònica d'Història Militar Catalana

Any II - maig 2007

Contingut

núm. 4

EDITORIAL

“Montjuïc de rosa”

5

ARTICLES

GALERA, ANDREU. “Els governadors de la plaça militar del castell i vila de Cardona (segles XVII-XX)”

8

REDONDO PENAS, ALFREDO. “Victorià Sugranyes Fernández: 20 anys del naixement d'un altre fill il·lustre de Reus”

14

EL PERSONATGE

Manel Güell. “Joan Baptista de Mata, un capità general de l'Artilleria, català”

16

NOTÍCIES

19

RECENSIONS

O.JUNQUERAS. *Guerra, economia i política a la Catalunya de l'alta Edat Moderna*; E.QUEROL. *Xerta (1607-1651). Els Sentís, la segregació i la Guerra dels Segadors*; M. DEL POZO. “Temàtica militar a Besalú II. Acadèmies militars a Catalunya” ; J. ESTIVILL. *Els anys de la II República a Constantí* ; J. EJARQUE; M. RUSTULLET. *El camp d'aviació de Martís, 1938-1960*; J. MARTÍNEZ. *La caïda de Catalunya*.

28

FONS I ARXIUS

Fons personal d'un militar

32 / 36

RECULL / AGENDA

18

LA CITA: Els efectes de la Guerra

Pere Pasqual

30

L'ESPASA I LA PLOMA

Els *Preludis militars*, de Domingo de Moradell.

“Montjuïc de rosa”

Per ordre ministerial de 31 d'abril de 2007, el Govern espanyol cedia les instal·lacions del castell de Montjuïc a la ciutat de Barcelona, que hi vol instal·lar un museu per la Pau. El primer acte civil que s'hi organitza, és una desfilada de la setmana de la moda Bread & Butter, a principis de juliol. Tenint en compte que aquest castell s'ha convertit en una atracció turística o cultural per sobre del seu paper estrictament militar, aplaudim que s'hagi fet així, com a catalans i com a progressistes, encara que no pas com a amants de la història militar. Com a catalans, considerem que totes les instal·lacions en territori català del tipus que sigui, haurien de ser gestionades per les nostres autoritats; com a progressistes, donar un ús cultural a unes instal·lacions militars en desús (en tot cas, en un ús no gaire compromès) no deixa de ser una conquesta social que continua l'aposta per la Cultura cívica, més encara si és per fomentar la Pau entre els pobles. Ara bé, com amants de la història militar, i des de la perspectiva en la qual l'entendem, abjurem d'aquesta cessió si ha de comportar el trist espectacle de veure unes instal·lacions castrenses llogades per exhibir-hi una desfilada de moda. I que consti el nostre respecte per les desfilades i/o passarel·les de moda, en el seu indret més propi i adient, és clar.

Tot plegat, podria fer pensar en un desig retorçat de desgreuge malentès, i no pot ser aquest un bon començament. Montjuïc no s'ha de veure, únicament, com aquell indret repressor, símbol i emblema de la subjecció que governs passats extracatalans, castellans i francesos, van exercir sobre la nostra capital. Ho ha estat, certament, no es pot negar, però Montjuïc també és moltes altres coses, més enllà d'un castell fortificat amb guarnició repressiva. Montjuïc ha estat el punt alt fortificat per excel·lència de Barcelona, la muntanya sagrada custòdia de la devoció a Santa Madrona, la talaia des d'on s'albiraren vaixells enemics (moros a la costa!) manta vegades. A Montjuïc es va lliurar una important batalla el gener de 1641, en la que els catalans revolucionaris van derrotar el més poderós exèrcit del món en aquells moments, l'hispanic. Aquella batalla, victòria en tota regla, va propiciar una primera república catalana (encara que efímera), i una primera experiència d'autogovern inestimables, mal que s'estrangués uns anys més tard al perdre's la guerra de Separació. Montjuïc ha estat escenari de guerra en cada un dels setges que la ciutat ha patit. Aquell que en Montjuïc no sigui capaç de veure-hi altra cosa que un recinte militar al servei dels governs més repressors, pateix d'hipermiopia.

Una mica de respecte als morts, de qualsevol bàndol, que van servir, lluitar i caure en aquesta emblemàtica muntanya, podria ser una recepta molt recomanable. Les instal·lacions del castell de Montjuïc, s'han de centrar en la temàtica cultural pacifista, que és la temàtica museística que li pertoca, i de fet, ja tenien uns usos culturals amb el museu que acollia (mal que albergués peces franquistes –tot és cultura....). Només calia potenciar aquests usos, diversificar-los i reorientar-los cap a temàtiques veritablement pacifistes. La pròpia història militar, ben enfocada, tal i com nosaltres l'entendem, pot ser una magnífica versió pacifista que mostri els horrors de la guerra, això sí, amb respecte i sense manipulacions polítiques (ja suposem que la predita desfilada, no trepitjarà pas el fossar on va ser afusellat Lluís Companys....). Un museu no es limita tan solament a les peces que exposa, és molt més, depassa els murs de l'edifici on les custodia i impregna l'àmbit més immediat en el que està. Montjuïc, muntanya, castell, fossar i instal·lacions totes, hauria de museïtzar-se be, en conjunt, mostrant en cada indret aquell episodi que l'ha fet famós. Res de tintar de rosa el pati d'armes amb desfilades de moda i altres galindaines similars.

ARTICLES:

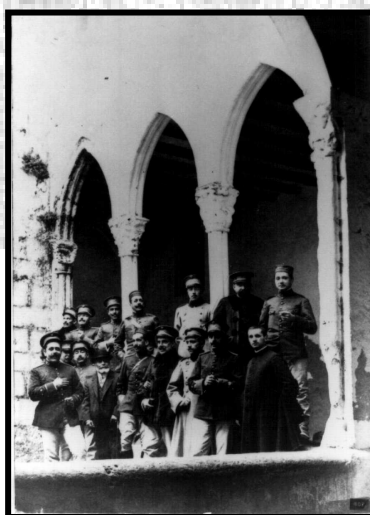
Els governadors de la plaça militar del castell i vila de Cardona (segles XVII-XX)

Andreu Galera i Pedrosa
ARXIU HISTÒRIC DE CARDONA
andreugalera@yahoo.es

Amb el present treball volem contribuir a divulgar la història de la plaça militar de Cardona i dels governadors que la regiren entre 1652 i 1903. Per això mateix, ara presentem la relació bastida a partir d'un primer llistat redactat a mitjan segle XIX per Clemente Santocildes (Arxiu Històric de Cardona, VII.8), als qual hem afegit els noms dels governadors localitzats al llarg de la nostra recerca (ressenyats amb un asterisc).

La història del govern militar l'ocupació francesa del castell Guerra de Separació (1640-52) i d'una guarnició permanent per IV. Les circumstàncies viscudes a la dècada següent

Els oficials de la comandància de Cardona en els claustres del castell a la dècada de 1890 (Arxiu Històric de Cardona, fons Planas)

dels Pirineus (1659) i la nova havien de convertir Cardona en

de Cardona es remunta a de Cardona arran la el posterior manteniment part dels terços de Felip polítiques i militars pel Principat, amb la Pau

frontera amb França, un bastió de control intern

de la Catalunya central fins a transformar el seu vell castell medieval en una fortalesa abaluartada amb caràcter permanent (1692). Fins aleshores, el seu govern havia estat a mans del capità o alcaid del duc de Cardona, com a senyor jurisdiccional del castell i vila. Amb l'arribada de les tropes del rei, la jurisdicció reial se superposava a la ducal. S'establí, així, una dualitat jurídica encapçalada, respectivament, pel governador militar del castell com a representant del rei i el governador general o *polític* del ducat com a representant del senyor de la vila.

D'ençà, i per espai de més de dos-cents cinquanta anys, el destí del castell de Cardona va restar sota els designis del seu govern militar. La nova realitat del segle XIX, amb la continua progressió tècnica de l'artilleria i les millores experimentades per les vies de comunicació, van reduir en molt les possibilitats defensives de la plaça. L'any 1890, ja es retiraven la major part de les seves bateries, i al 1903, el castell restava desguarnit per Reial Ordre del 2 de febrer. En darrer terme, la seva comandància militar era suprimida per Reial Ordre del 31 de desembre. Un segle després, volem contribuir a recuperar la història moderna del castell de Cardona mitjançant les biografies d'alguns dels governadors que regiren la seva plaça militar, les quals donaran continuïtat a aquest primer treball.

NÒMINA DELS GOVERNADORS DE LA PLAÇA DE CARDONA

1640-1651	ocupació militar francesa	1697, juny/agost	Antoni de Lima, mestre de camp del terç d'Aragó(*)
1652-1660	Juan Bautista Vizconde, mestre de camp(*)	1698, juliol/1706	Josep de Gatta, general de batalla(*)
1660-1664	Antonio Macedonio, capità(*)	1707-1710	Miquel de Ramona i Tort, general de batalla(*)
1664-1680	Carlos Carolante (o Lante), capità(*)	1711, abans de febrer	Manuel de Solà, coronel(*)
1681-1691	Jose de Galicano, sergent major(*)	1711, març/octubre	[.] Xovar, general(*)
1692, agost/setembre	Melcior de Montes(*)	1711, novembre/gener	Frederic, comte d'Eck(*)
1692, novembre/desembre	Diego Cavallero(*)	1712, gener-1714, setembre	Manuel Desvalls i de Vergòs, coronel(*)
1693-1694	Pedro de Avila, sergent major(*)	1714, setembre/octubre	Fernando Pinacho(*)
1696, febrer	[?] Visconti(*)	1714, desembre	Pedro de Vargas(*)
1696, abril	Juan de Ugarte, sergent major(*)	1715, 13-març	José Vallejo, brigadier, comandant general de Cardona i Manresa
1696, maig/desembre	Juan de Ponte(*)	1715, 21-novembre	Fernando Pinacho
1697, març/maig	Antoni de Villarroel, general d'Artilleria(*)	1716, 10-juny	Tadeo Macaulif

1717, 25-febrer	Antonio Gandolfo, interí	1829, 14-febrer	Juan José Pérez Dávila, tinent coronel, en propietat
1717, 20-març	Antonio Arduino, coronel		
1720, 16.maig	Pedro Sanmartín, coronel	1833	Ramon Casadevall, capità, interí(*)
1725, 19-maig	Antonio Garrofal, coronel, interí	1834/1837	Narciso Vilanova, brigadier, en propietat(*)
1725, 4-agost	Juan Francisco de Medrano, coronel, interí	1834	Evaristo Callejas, capità, interí(*)
1725, 11-agost	Juan Bautista Sanmartín de la Bastida, coronel,	1834	Josep Gasset, interí(*)
1727, 7-gener	Marquès de Preux, coronel	1834	Ignasi Galí, capità, interí(*)
1732, 18-juny	Marquès de Ganna, interí	1839, 11-gener	Francisco Vilanova, brigadier
1733, 12-febrer	Francisco Medrano, coronel, interí	1840, 7-abril	Antonio Delgado, coronel
		1840, 28-maig	Miquel Gotarrodona, coronel en propietat
1733, 16-juliol	Mrquès de Preux		
1734, 4-novembre	Pedro Cevallos, brigadier	1840	José Sanz de Viniegra, interí
1742, 3-gener	José Saavedra y Narváez	1840	Felip Navasquer, interí
1769, 2-maig	Antonio del Aguila, coronel	1841, 21-octubre	Ignacio Fabián de la Fuente, coronel
1781, 22-maig	Francisco de Boringe, coronel		
1786, 21-febrer	Enrique Vieres, brigadier	1841	Gregorio Piñan, coronel, en propietat
1789, 28-febrer	Esteban Habor, brigadier		
1804, 5-juliol	Manuel Cerdan de Landa, coronel	1842, 20-gener	Miquel Gotarrodona, coronel, en propietat
1810	Manuel Fernández, coronel(*)	1842, 4-juliol	Antonio Ramírez, coronel, interí
1812, 21-juliol coronel	Miguel López de Baños,	1843, 17-gener	Baudilio Mallol, coronel
1814, 5-gener	Manuel Cerdan	1843	Manuel Herrera Dávila, coronel, interí(*)
1814	Felipe Heyres, coronel(*)		
1815	Pau Miró, coronel(*)	1843	Mariano Aguirre, coronel, interí(*)
1815	Andrés Rodríguez, coronel(*)		
1816	Ignació Perea, sergent major(*)	1843	Felip Navasquer, coronel, interí(*)
1816	Joan Novell, capità, interí(*)	1844, 4-maig	Manuel Fabro, tinent coronel, interí
1816	Ramon Gravoleda, ajudant de plaça, interí(*)	1845, 25-gener	José Chinchilla, coronel, en propietat
1816	Manuel Zerdan, coronel, en propietat(*)	1847, 27-febrer	Juan Jaumeandreu, tinent coronel, interí
1819, 6-novembre	Ramon Gayan, coronel, en propietat	1847, 8-juny	Clemente de Santocildes, coronel
1822, 14-setembre	Manuel Fernández, coronel		
1822	Francesc Rocasens, sergent major, interí(*)	1855	Manuel Rodríguez, coronel, en propietat(*)
1822/1823	Manuel Fernández, coronel, interí(*)	1860	Gregorio Anchoniz, comandant(*)
1823	Francesc Rocasens, interí(*)	1863	Josep Serra, coronel rebaixat a comandant per Reial Ordre(*)
1823, 10-agost	Juan José Gómez, tinent coronel		
1824	Ramón Carles, brigadier, interí(*)	1865	Ramón Gimeno, comandant(*)
		1865	Manuel Cordero, comandant(*)
1824	Francesc Rocasens, en propietat(*)	1903/1904	Joaquim Brualla Zaragoza, capità d'Infanteria, i darrer comandant de la plaça de Cardona(*)
1825	J. José Gómez, en propietat(*)		
1828	Francesc Rocasens, en propietat(*)		

Victorià Sugranyes Fernández: 200 anys del naixement d'un altre fill il·lustre de Reus

Alfredo Redondo Penas
Llicenciat en Història i arxiver
Alfredo.redondo@gencat.net

En la història de Reus, han aparegut grans personatges: pintors (Marià Fortuny), arquitectes (Antoni Gaudí), militars (Joan Prim i Prats)..., però n'hi ha un, de qui no se n'ha parlat gaire i de qui aquest passat 5 de març es van celebrar els 200 anys del seu naixement. Parlem concretament de Victorià Sugranyes i Fernández.

En Josep Olesti Trilles[1], ens en parla i ens explica quatre pinzellades de la seva vida, sobretot aspectes militars. A partir de les dades del seu expedient personal trobades a l'Arxiu General Militar de Segòvia[2], tractarem d'apropar-nos una mica més a la vida d'aquest personatge que ja des de ben jove es va inscriure a les Milícies Nacionals[3]. La documentació de Segòvia consultada, consta del seu full de serveis, diferents cartes de reconeixement de mèrits i destinacions, així com la seva partida de baptisme i algunes cartes adreçades a la pròpia reina Isabel II, al Capità General del Principat i al Governador Civil de la Província. El conjunt de documents consta d'un total de 26 pàgines.

Nascut a Reus el 5 de març de 1807, fou fill de Victorià Sugranyes, escriptor de Reus, i de Maria Antònia Fernández. El seu bateig es va celebrar a l'Església Parroquial de Sant Pere de Reus, arquebisbat de Tarragona, i va ser oficiat per Pere Anton Mallafré, prior i vicari de la parròquia. Va rebre els noms de pila de: Nicolau, Francisco, Victoriano. Els seus padrins varen ser Francisco Sugranyes, veler de Reus, i Josepa Hernández i Gebellí, de Maspujols[4]. Va viure al carrer de Sant Vicenç (i Alegre).

La seva carrera militar es troba al full de serveis[5]:

10 de junio de 1820, Miliciano Nacional de sucesión, edad (2 años, 1 mes y 23 días)
3 de agosto de 1822, Sargento 2º de Francos de sucesión, edad (7 meses y 2 días)
5 de marzo de 1823, Sargento con antigüedad (8 meses)
5 de noviembre de 1823, Paisano (11 años, 9 meses y 12 días)
17 de agosto de 1835, Sub. de Francos con aprobación del E.S. Cap. Gral. de Cataluña (2 años, 11 meses y 17 días)
4 de agosto de 1838, Teniente de Milicianos Prov. por meritos de guerra (10 meses y 16 días)
20 de junio de 1839, Grado de Capitán de T. por T (10 meses y 8 días)
28 de abril de 1840, Capitán de Francos por T (7 meses y 9 días)
7 de diciembre de 1840, Capitán de Infantería
21 de agosto de 1843, Grado de Comandante por gracia general (3 años, 3 meses y 24 días)

Així veiem que, fins al març de 1844, el temps prestat fou de 9 anys, 3 mesos i 14 dies.

Les campanyes i accions que dugué a terme durant aquest període foren[6]:

- El 1820 pren part en accions de guerra a Puigcerdà, sota el comandament del General Llobera.
- En data de 1821, participa activament amb la Milícia Nacional i l'Exèrcit en les sortides per la defensa del setge d'Olot.
- El 3 d'agost de 1822 establí la seva plaça voluntàriament a la Companyia de Voluntaris de Mataró, que li va servir de base per a la formació del Primer Batalló *Franco de Defensores de la Libertad*. Durant la seva estança participà en accions a: Granollers, Canet de Mar, Pineda, Arenys de Mar, Santa Coloma de Farners, Sant Hilari de Sacalm, Viladecans.
- El febrer de 1823 a Verges, Besalú (aquesta acció, contra els francesos), Castellterçol, Molins de Rei, Altafulla; també fou present en tot el setge de Tarragona fins que la plaça es va rendir l'1 de novembre, i quedant aleshores com a paisà fins el 17 d'agost de 1835.

- L'any de 1835 fou nomenat Sotstinent de *Cuerpos Francos* i operà al poble de Gazolpo (29 de setembre), al castell de Vic (14 d'octubre) on va capturar a un cabdill carlí, Tersidro.
- El 1836 va operar també a Berga, Aiguadera, Campdevàrol, Sant Joan de les Abadesses, entre d'altres.
- El 1837 a Riudecols contra el cabdill Bargietas, més tard al Coll de l'Illa, Tivenys, la Móra (on va auxiliar a les forces del castell des de primers d'agost i fins el dia 30 del mateix mes, aconseguint aixecar el setge) i a la Torre de l'Espanyol.
- Amb data de 21 de gener de 1838 en la sorpresa de la *Virgen de los Remedios*; el 3 de març entre Mont-ral i Capafonts; el 4 de maig en les rodalia de la Granja, lluitant contra la 7^a Brigada enemiga; el 19 del mateix mes, a la derrota de la junta facciosa del partit de Vilafranca del Penedès. Després realitzà accions a Alforja (salvant a vuit nacionals i tropa del destacament de Comedilla), i el setge i presa de la ciutat de Solsona[7]. Per les accions dels dies 5 i 6 de novembre a Tarragona i Camp de Verges fou premiat amb la Creu de San Fernando de 1ª classe. També prengué part a l'expedició de la Vall d'Aran i, durant la mateixa expedició, en les accions dels dies 10 a 12 d'octubre a Rials fins a Pons, Tírvia i ribera de Cardós.
- Cap el 1839 actuà en el setge i presa d'Àger (11 i 12 de febrer). Els dies 2, 11 i 17 d'abril ho féu entre Biosca i camí de Girona, on fou premiat sobre el mateix camp de batalla pel general en cap, Baró de Meer, amb la Creu de San Fernando de 1ª classe. També, entre els dies 14 a 16 de novembre, a Peracamps va defensar el pas d'uns combois militars amb el general en cap D. Gerónimo Valdés.
- Vers el 1840 va continuar operant sobre l'Estany i Peracamps, en la conducció d'un altre comboi, juntament amb el general en cap D. Antonio Van Halen i, per aquesta jornada, se li va recompensar sobre el propi camp de batalla amb el títol de Capità de Francs. Havent quedat a finals d'abril excedent de *Cuerpos francos* seguí en classe d'agregat en el 1r. Batalló, amb el qual continuà en l'expedició de la Cerdanya a primers de juliol, obligant l'enemic a refugiar-se en territori francès.
- Entre 1841 i 1843 va romandre de guarnició en diversos punts, fent el servei ordinari[8].

- El 1844 i, com a conseqüència d'una inspecció feta al seu cos d'exèrcit pel brigadier D. Anselmo Blase, fou donat de baixa, ja que va ser proposat per a obtenir la llicència.

Fou apartat del servei quedant en classe de retirat *"con el fuero criminal, a consecuencia de sus ideas liberales"*[9], però tornà de nou al servei actiu el 16 d'agost de 1856.

Abans de ser readmès de nou a l'exèrcit, va escriure diferents cartes als caps dels exèrcits i batallons on havia servit, per tal que li reconeguessin els mèrits obtinguts. Així trobem que en data de 7 de febrer de 1856, una carta dirigida al capità general de l'exèrcit de Catalunya, diu: *"necesitando que don Francisco Calvo comandante Graduado Capitán retirado en la villa de Olot libre certificación para que pueda hacer constar las acciones que tuve en la época del 20 al 1823, siendo nacional de la villa de Olot en aquella época del bondadoso corazón de V.E. que mandara á dicho Sr. Calvo libre la expresada certificación"*[10]. També va demanar les certificacions de la seva estança a Vic on fou Capità dels Voluntaris de Mataró, i després de la *"Compañia de Cazadores del 2º Batalló, llamado defensores de la Libertad"*[11].

En data 12 de febrer va escriure a la mateixa reina Isabel II, i li exposava: *"que serví en la campaña de los siete años sin un solo dia de baja: que fui adicto al Estado mayor de la división de vanguardia, aposentador del Cuartel general del ejército de Cataluña, ayudante de campo del General D. José Clemente, teniendo además de esto contraídos los méritos que se desprenden de las certificaciones que tengo el honor de presentar á Vuestra Magestad"*[12]. En aquesta carta li reclamava el retorn al servei actiu amb el grau que li corresponia segons el full de serveis que es trobava en la Inspecció General d'Infanteria.

De nou admès a l'exèrcit, va tenir un paper curt però destacat, en esclatar la Guerra d'Àfrica (1859-1860). Fou nomenat comandant de les quatre Companyies de Voluntaris Catalans, un total de 466 homes[13], destinats a lluitar al costat del general Joan Prim i Prats.

Va embarcar, juntament amb la resta de les quatre companyies, al port de Barcelona el dia 26 de gener en el vaixell "San Francisco de Borja", i "sobre el banquillo de popa, y sosteniéndose con el palo de la bandera que en la misma tenia el vapor, dió algunos gritos que fueron contestados con estrépito desde tierra, y agitando á la par un sin número de pañuelos, banderas y sombreros desde las barquillas, puerto y muralla. El último grito que dió fue en catalán. Adiós Barcelona -dijo - Adeusiuau, barcelonesos!"[14]. Es van dirigir a Tarifa, i des d'allí, passaren al campament espanyol de Guad-el-Jelú.

L'arribada dels catalans sota les seves ordres es va produir el 3 de febrer de 1860, la vigília de la batalla de Tetuán, i va provocar, sobretot en el comte de Reus, una gran satisfacció. En l'enfrontament del dia 4, Victorià Sugranyes fou "muerto de una bala que le penetró en la boca en el momento de alentar la bravura e intrepidez de sus voluntarios catalanes. Al caer este héroe tendió los brazos al general Prim, que le precedía algunos pasos en el combate, como si le pidiese un destello de su gloria para engrandecer su sepulcro..."[15].

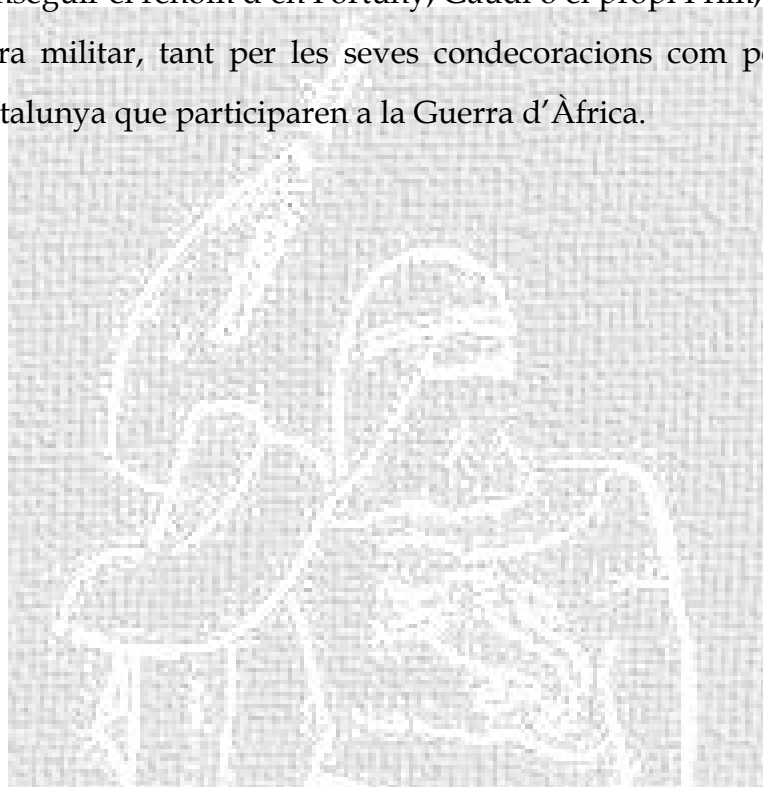
La mort d'en Victorià Sugranyes i de molts altres valents catalans a l'Àfrica, com a herois, només 24 hores després d'haver desembarcat a les platges de Tetuán, significà que: "han muerto como valientes, como héroes; dignos son de que Cataluña, esta notable provincia que nunca abandona á sus hijos, perpetue su memoria en un monumento digno de ella y del glorioso hecho de armas en que sucumbieron! Si el teniente coronel graduado don Victoriano Sugañes y el teniente don Mariano Moxó perecieron en África, en el corazón de todo buen catalán existirá siempre su recuerdo, Cataluña inscribirá sus nombres con letras de oro, y su memoria será imperecedera..."[16]

Al llarg dels seus 39 anys de carrera militar va obtenir les següents condecoracions[17]:

- 1839: Per Real Cèdula de 24 d'abril, la de San Fernando de 1ª Classe
- 1840: la General atorgada als actes de les batalles de Peracamps en Abril del mateix any.
- 1841: Per Real Cèdula de 21 de gener, la de San Fernando de 1^a Classe pel mèrit adquirit a Viorta el 1839.

- 1842: Per dos diplomes de 26 de gener, la dels Milicians Nacionals que abandonaren les seves llars el 1823, i l'atorgada per Reial Decret de 23 de juny de 1836, i 11 de juliol següents.
- 1844: Per Real Cèdula de 3 d'octubre, la de San Fernando de 1ª Classe, per l'acció de la jornada de Torrejón de Ardoz.

Amb aquest petit article hem descobert una mica més de la vida d'aquest militar reusenc que, si no va aconseguir el renom d'en Fortuny, Gaudí o el propi Prim, sí que va destacar en la seva carrera militar, tant per les seves condecoracions com per ser el cap dels Voluntaris de Catalunya que participaren a la Guerra d'Àfrica.

[1] OLESTI TRILLES, JOSEP. <i>Diccionari biogràfic de reusencs</i>. Reus: Ajuntament de Reus, 1992, p. 629. [2] Archivo General Militar de Segovia (AGMS): Sección 1^a, Legajo S-3668. [3] OLESTI. <i>Diccionari...</i>, p. 629. [4] AGMS, <i>idem.</i>, f. 5v. [5] AGMS, <i>idem.</i>, f. 1. [6] AGMS, <i>idem.</i>, f. 2-4. [7] Fou condecorat per la reina Isabel II amb el títol de "<i>Capitán de Milicias Provinciales con la antigüedad del día 30 de julio último</i>". [8] AGMS, <i>idem.</i>, f. 9. Fou agregat a una força d'artilleria de marina	que, sense oficials, existia a Mataró, sota les ordres del Coronel Don Román de Ayala. Sugranyes va prestar serveis i, com ens diu la documentació, "<i>distinguiendose particularmente ahora por su celo y adhesión al Gobierno</i>" (f. 11). També va estar destinat com a capità superior al Batalló Provincial de València n° 41 de la Reserva (19 d'octubre de 1842). [9] AGMS, <i>idem.</i>, f.i 22. [10] AGMS, <i>idem.</i>, f. 14. [11] AGMS, <i>idem.</i>, f. 16. [12] AGMS, <i>idem.</i>, f. 19-20v. [13] VENTOSA, EVARISTO. <i>Espanoles y marroquíes. Historia de</i>	<i>la Guerra de Africa</i>. II. Barcelona: Librería de Salvador Manero, 1860, p. 613. [14] BALAGUER, VÍCTOR. <i>Jornadas de gloria o los españoles en Africa</i>. Madrid: Libreria Española, 1860, p. 344 . [15] "<i>La Guerra de África emprendida por el ejército español en octubre de 1859 historia de los sucesos que estan ocurriendo con admiración general de Europa en el norte de aquel vasto y dilatado imperio</i>". Barcelona: Tipografía de José Gaspar, 1859, p. 313. [16] BALAGUER. <i>Jornadas de gloria....</i>, p. 381. [17] AGMS, <i>idem.</i>, f. 3v.

EL PERSONATGE:

Joan Baptista de mata, un capità general de l'Artilleria, català, al s. XVII.

La institució militar constituïda per l'exèrcit dels Àustries (i més tard, dels Borbons), es configurava com un cos elitista, tancat i endogàmic, de difícil accés pel que feia als alts comandaments i per part dels naturals dels regnes satèl·lits a la Corona hispànica. Per això trobem interessant destacar un cas, el d'un català de soca-rel, que féu carrera militar fins arribar a un dels més prestigiosos càrrecs, el de capità general de l'Artilleria d'Aragó.

Joan Baptista de Mata de Claramunt (pr. segle XVII-d.1673), era senyor de la Torre de la Mata, a Sant Cebrià de Vallalta, on degué néixer presumiblement durant els primers anys de la dissetena centúria. El seu pare, Joan de Mata Soler, i l'avi, d'igual nom, també havien senyorejat la Torre de la Mata; el llinatge era originari de Sant Cebrià. La mare, Lucrècia de Claramunt y Alzina, provenia de la petita noblesa barcelonina.

El 1643, ben entrada la guerra dels Segadors, trobem Joan Baptista de Mata amb el grau de capità, en un memorial del cavaller Pau de Lledòs, de 6 d'abril de 1644 (ACA, CA, llig. 293). Lledòs, meritava haver servit la passada campanya (o sigui, el 1643), en la companyia del capità "Joan Batista de Matas, una de las del tercio del Príncipe nuestro senyor...", o sigui, en l'host llevada a l'Aragó, sota els auspicis i/o titularitat del príncep Baltasar Carles. Mata havia assentat plaça el 1638 (ESPINO [2000]

52), i podem hipotetitzar que degué ser perseguit pels revolucionaris, que fugí a l'empara de la monarquia hispànica i que acudí a ingressar a l'exèrcit de Felip IV a l'Aragó, pot ser costejant les despeses de la seva pròpia companyia, detall que li proporcionaria el grau de capità. Com fos, Mata destacà de seguida pel seu valor i dedicació, de manera que el 1647 era un dels pocs militars catalans que podien aspirar a ocupar la plaça vacant de capità de la companyia de la guàrdia del virrei, reservada als naturals del Principat. Per fer-ho, se li obrí un expedient, igual que als altres, en el qual, Mata figurava com "*Ayudante de theniente de maestro de campo general, a mucho tiempo que sirve y su valor es mui conoçido y así por eso como por su calidad merese que Vuestra Magestad le honre*" (ACA, CA, llig. 397).

A principis de 1651, Joan Baptista de Mata aconseguia ingressar a l'ordre de Montesa (GARCÍA CARRAFFA [1968] III, 49). Quatre anys més tard, el veiem lluitant encara contra les campanyes franceses al nord del país, amb el grau de mestre de camp (*Relación verdadera...* [1655] 1). No hi ha dubte que Mata havia esta promocionat abans d'hora (es necessitaven vint anys de servei com a capità per aspirar a pujar a mestre de camp), probablement per mèrits de guerra; més encara quan A.ESPINO afirma que obtingué el càrrec abans de deu anys

d'haver assentat plaça, o sigui, pels vols de 1648....

Aquell setembre de 1655, Mata prengué part a la campanya contra Berga, quedant de governador de Vic mentre Josep de Pinós, el seu superior, s'abraonava contra els francesos a Berga. El full imprès que ens ho fa saber, afegeix la satisfacció del seu servei, "*que en el cuidado della [la plaça vigatana], y de embiar assistencias, mostró su conocido valor y diligencia...*".

El 1666, segons el memorial del seu fill, va ser promocionat a general de l'Artilleria, i de fet acabaria la seva carrera com a comissari general de l'Artilleria del regne d'Aragó (ESPINO [2000] 52). El 1670, Mata assolia la dignitat de Noblesa del Principat, i poc després exercí el càrrec de lloctinent de mestre racional, un dels més importants de l'administració governativa del Principat (MOLAS [1995] 65; MOLAS [1996] 65); també ens apareix com a membre del Consell de Sa Majestat.

En el context d'una nova guerra contra França, Mata va ser mobilitzat perquè governés la guarnició de Girona, plaça militar avançada, ara que els comtats del Rosselló i la Cerdanya eren francesos. Els gals havien atacat Flandes, i ara concentraven tropes al Rosselló. Mata obeï, però el seu cos, no pas. Acudí a la plaça, un cop rebut el nomenament del virrei duc de Sessa, arribant

a Girona a principis de juliol de 1673, però la seva salut, molt deteriorada, el forçà a marxar-ne "*desganat*", pel "*grave riesgo que padeze su salud*", el 26 de setembre següent (ARNALL; GIRONELLA [2005] 1.610, 1.613-1.614; REAL [1994] 427 i 429). Aquesta és la darrera notícia que en tenim, cosa que ens mena a sospitar que, tal volta, degué retornar a Barcelona on moriria al cap de poc.

Joan Baptista de Mata de Claramunt, casà amb Raimunda de Copons de Vila, filla de Josep de Copons de Gebelí, senyor de Llor, pertanyent a un dels més antics i prestigiosos llinatges nobiliaris de Catalunya. De l'enllaç, fou pare, almenys, de dos fills, Josep-Antoni i Lucrècia. El primer, heretà la senyoria de Llor i el castell de Llenguadera, austriacista fervent, fou capità de la coronela barcelonina i un dels herois de l'Onze de Setembre; creat comte de Mata a les Corts de l'Arxiduc, el 1707 (ALBERTÍ [1969] III, 144-145; ALONSO [2001] 999; BRU; FLUVIÀ [1998] 135). El títol, encara que austriacista, va ser confirmat el 1865 en el seu nét Francisco de Paula de Mata y Alòs (ATIENZA [1959] 521), destacat militar de la primera guerra carlina, que arribà a tinent general, ministre de marina (1863) i interinament de Guerra, Creu de Sant Ferran i senador per Lleida (ALBERTÍ [1969] III, 144). La filla, Lucrècia, es maridà amb Carles de Vila Casamitjana d'Erill-Orcau, amb descendència igualment preclara i fàcilment rastreable historiogràficament (GÜELL; SÀRRAGA, e.p.)

ALBERTÍ [1969]
Diccionari Biogràfic. IV. Barcelona: Albertí Editor, 1969.

ALONSO [2001]
ALONSO DE CADENAS Y LÓPEZ, AMPELIO, Y CADENAS Y VICENT, VICENTE DE. *Elenco de Grandezas y títulos nobiliarios españoles*. 2001. 34^a ed. Madrid: Hidalguía, Instituto Salazar y Castro, 2001.

ARNALL; GIRONELLA [2005]

ARNALL I JUAN, M. JOSEPA; GIRONELLA I DELGÀ, ANNA (a c.d.). *Lletres reials a la ciutat de Girona (1517-1713)*. IV. Barcelona: Fundació Noguera, 2005 (Diplomatari, 31).

ATIENZA [1959]
ATIENZA, JULIO DE. *Nobiliario español. Diccionario Heráldico de apellidos españoles y de títulos nobiliarios*. Madrid: Aguilar, 1959.

BRU; FLUVIÀ [1998]

BRU DE SALA, LLUÍS; FLUVIÀ, ARMAND DE. *Nobiliari del Reial Cos de la Noblesa de Catalunya*. Barcelona: Reial Cos de la Noblesa de Catalunya / Editorial Joventut, S.A., 1998.

ESPINO [2000]
ESPINO LÓPEZ, ANTONIO. "Oficiales catalanes en el ejército de los Austrias, 1635-1700". *Cuadernos de Historia Moderna*, UCM, 24 (2000) 31-54.

GARCÍA CARRAFA [1968]
GARCÍA CARRAFA, ALBERTO Y
ARTURO. *El solar catalán,
valenciano y balear*. IV. San
Sebastián: Librería Internacional,
1968.

GÜELL; SÀRRAGA, e. p.
GÜELL, MANEL; SÀRRAGA I
SÀMPER, PABLO DE (+). "Els
nobles Vila de Barcelona, a cavall
entre dues guerres". *Paratge*,
SCGHSVN, 19 (2006) 15-33 (I), i
e.p. (II).

MOLAS [1995]

MOLAS RIBALTA, PERE. "La
família del marquès Rubí, dels
Àustria als Borbó". *Afers*, 20
(1995) 61-71.

MOLAS [1996]

MOLAS I RIBALTA, PERE. *Catalunya
i la casa d'Àustria*. Barcelona.
Curial, 1996 (Biblioteca
d'Història dels Països Catalans,
13).

REAL [1994]

REAL, JERONI DE. *Crònica*. Dins:
BUSQUETS DALMAU, JOAN. *La
Catalunya del barroc vista des de*

*Girona. La crònica de Jeroni de Real
(1626-1683)*. II. Barcelona:
Publicacions de l'Abadia de
Montserrat, 1994 (Biblioteca Abat
Oliba, 140).

Relación verdadera [1655]

*Relación verdadera de la feliz victoria
que han tenido las Católicas Armas
de su magestad, que Dios guarde,
sobre el sitio de Berga, y otras Plaças
en los Estados de Cataluña contra
los exercitos de Francia*. Madrid:
Diego Díaz, 1655.

NOTÍCIES:

Atemptat arquitectònic contra el castell d'Altafulla

Al número d'estiu de 2006 de la revista *Castillos de España* es publica una fotografia que denuncia l'atemptat produït contra el castell altafullenc. A la seva murada, han penjat un quadre elèctric amb cables, trencant-la per tal d'instal·lar-lo i col·locant una bigueta de ciment "como dintel para sujetar la hornacina sin respetar el entorno".

[*Castillos de España*, núm. 142-143, p. 110]

Exposicions:

Del 21 d'octubre al 19 de novembre de 2006, l'exposició "**Combat per la llibertat. Terrassa, 1939-1979**", a la Sala Muncunill de Terrassa, mostrarà la convivència de l'oblit amb la resistència contra el feixisme vencedor de la guerra.

Fins el 30 de novembre a l'Aula Cultural de la UCLM, de Ciudad Real, romangué oberta una exposició de 122 fotografies i 24 portades de diaris, 7 cartells i més d'una vintena de panells informatius, sobre el tema "**Las Brigadas internacionales. Imágenes recuperadas**". La mostra proposava una història iconogràfica dels brigadistes, i estava composta per documentació en la seva majoria inèdita a Espanya, provinent de prestigiosos fotògrafs: Robert Capa, Gerda Taro, Agustí Centelles, Luis Escobar, Walter Reuter, etc.

La Història militar als arxius

El Vaticà ha obert 27 arxius corresponents al pontificat de Pius XI (1922-39). Aquesta documentació, permetrà analitzar el posicionament de la Santa Seu durant la IGM, amb els despertars dels Nacionalismes, el Nazisme, la relació amb l'Espanya de Franco, la GCE, i l'actitud envers la comunitat jueva.

[http://aso.vatican.va/home_es.htm; *l'Avenç*, 318, 12]

Presentació de llibres:

Dilluns 4 de desembre de 2006, es presentava l'extens i documentat estudi de la guerra civil a la Canonja: **Borràs Llop, Juan. *Una guerra a les nostres vides. Biografia d'un poble a la Catalunya rural. La Canonja, 1936-1939***, publicat pel Centre d'Estudis Canongins Ponç de Castellví. L'acte tingué lloc a la sala noble del castell de Masricart, presidint l'alcalde Roc Muñoz. El llibre fou igualment presentat, el 12 de desembre, a la llibreria Claret de Barcelona, per Albert Manent, i el 14, a la llibreria tarragonina La Capona.

[DT, 5-12-2006, 43]

La Història militar als museus

L'**Arxiu Municipal de Cambrils**, va adquirir el desembre de 2006, un nou llibre per a la seva biblioteca de temàtica local. Es tracta de: Jonca, Henri. *Le massacre de Cambrils (1640)*. Tolosa: Acadèmia Toulousaine d'Histoire et d'Arts Militaires (núm. 62), monografia que aparegué fa uns anys, i que aviat estarà a disposició dels lectors interessats.

El **Museu Marítim de Barcelona**, ha ofert fins al 7 de gener de 2007, l'exposició "Pirates, un viatge a través de la història de la pirateria", que mostra l'evolució del fenomen i dels seus mètodes, armes, implicacions socioeconòmiques, etc.

[Activitats del MMB, 30, 2]

Afusellaments franquistes a l'Alt Camp

El Consell Comarcal de l'Alt Camp va presentar, dimecres 14 de març de 2007, el llibre 'La repressió franquista a la comarca de l'Alt Camp (1939-1950)', editat per l'ens i l'Arxiu Històric Comarcal, i escrit per l'historiador montblanquí Josep Recasens. El llibre recull que durant aquest període a la comarca es van recloure 517 persones i se'n van afusellar 47.

Recasens va investigar aquesta etapa franquista a la comarca a través dels arxius militars de Barcelona. En el transcurs d'aquest període, entre el 1939 i el 1950, a Valls i nuclis agregats es van perseguir 144 persones i se'n van afusellar 16. Si més no, la repressió va ser més forta al Pla de Santa Maria -antigament, Pla de Cabra-, on es van afusellar 13 persones.

El llibre recull els noms i cognoms de les persones i els motius pels quals van ser perseguides pel règim franquista, així com també detalla les condemnes que s'imposaven. L'autor també descriu el funcionament de les presons, i la davallada demogràfica del 3,7% que es va experimentar en acabar aquest període. L'obra es presentarà públicament el dia 13 d'abril a la Casa de Cultura de Valls...

[www.tinetdigital.org]

Nova edició del Tarraco Viva

Tarragona tornà a acollir el passat mes de maig una nova edició de la *Tarraco Viva*, les jornades de reconstrucció històrica que, un cop consolidades calia projectar com les més importants del món i relançar-les amb noves activitats, com ara un debat al voltant de l'antiga Roma, una reproducció de les eleccions en època romana o bé lectures de textos i conferències entorn l'amor i el sexe fa 2.000 anys. Per fer-ho, i mantenir activitats com la tradicional "Tarraco a Taula", s'ha augmentat el pressupost del certamen en 30.000 euros, fins als 440.000. Entre el 10 i el 20 de maig, una setmana abans del que és habitual com a conseqüència de les eleccions municipals, se celebrà aquesta novena edició de la *Tarraco Viva*, jornades de reconstrucció històrica que compten amb unes característiques que les fan úniques a tot el món.

[www.tinetdigital.org i DT]

Millors al castell de Vila-seca

Tres mesos després d'encarregar a l'arquitecte Miquel Orellana el projecte bàsic de rehabilitació del Castell de Vila-seca, el 13 de març es publicava l'anunci al DOG. A la memòria, ja exposada al públic, es detallen les línies mestres per a la recuperació de l'edifici històric, com a futur equipament municipal. Orellana exposa que a la primera fase de les obres, pressupostades en 371.327,6 euros, s'hi ha de realitzar actuacions per a neutralitzar aquelles parts de l'edifici històric més malmeses. Aquestes obres han d'ajustar-se als requeriments de la Generalitat, ja que el Castell de Vila-seca està inclòs en l'inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya.

[www.tinetdigital.org i DT]

LA CITA

-“Y, així, advertesch, tots los descendents meus que sempre y quan hoiran mormon de guerra, que se'n vayan ab hora de la present vila y en part molt lluny y apartada, per raho de las vexations tant grans [que] fan los soldats a las personas en la present vila, dient-ho que mon enteniment no abasta de poder servir a los treballs [que] son en la present vila, que apar que lo món del tot se acaba y se ha de cabar...”.

-“E més fas esta memòria pera què servescha no tant solament per mos fills y filles, sinó per tots mos descendents, que si hoien anomenar guerra, se'n vagen a la fi del món per respecte de tantes y tants grans vexations [que] havem patits...”.

-“Los meus fills y descendents, no agordeu la guerra, sinó és, ahoint-la anomenar, anau-vos molt lluny...”.

PASQUAL, PERE. *Crònica*, en: SIMÓN I TARRÉS, ANTONI i VILA, PEP. *Cròniques del Rosselló. Segles XVI-XVII*. Barcelona: Curial, 1998, p. 100, 110 i 111.

ELS EFECTES DE LES GUERRES

El pitjor que pot ocórrer a un país, a una societat, és ser escenari d'una guerra o conflicte armat. A la gran pantalla podem veure Ashley Wilks en la immortal *Allò que el vent s'endugué*, pronunciar lapidàries paraules quan esclatà la guerra civil nordamericana: “*Les*

los daños, crueldades y incendios que d-ella vienen, el gasto de la Hacienda, las muertes de los deudos, la extinción de los vasallos, el perjuicio notorio de la comunicación con los extranjeros, la mudanza de fortuna, la facilidad de la entrada y la dificultad de la salida, y últimamente el riesgo de la libertad por que tanto habían travajado los antiguos...”.

”*Relación...*” (Biblioteca Nacional de Madrid, Manuscritos, reg. 2.357, f. 49).

majors misèries del món les motiven les guerres”. I és ben cert. Avui fugen centenars de milers de libanesos de Beirut, i al llarg de la història, la gent ha fugit de la guerra com si fos la pesta o el Dimoni banyut, sempre, és clar, que li ho ha estat permès. Les “advertències” als fills del notari Pere Pasqual, són prou demostratives del pànic justificat que les guerres provoquen en els ciutadans, els quals ho poden perdre tot, fins i tot la vida. Pasqual, patí a Perpinyà la guerra de Separació i el duríssim setge francès de 1642. El seu testimoni és un dels més colpidors de la història dels catalans, sobre els efectes de la guerra. La segona cita, és inèdita, i l'hem trobada a l'estudiar la

interessant relació que l'any 1628 el marquès de Castañeda va escriure sobre els anys en els que havia estat servint d'ambaixador a Gènova. El 1625, França atacà la República, i Castañeda, justificava la reacció defensiva dels genovesos. Llibres sencers de citacions semblants es podrien escriure amb aquest tema, i nosaltres només esperem que aquest parell siguin prou rellevants.

RECENSIONS:

JUNQUERAS, ORIOL. *Guerra, economia i política a la Catalunya de l'alta Edat Moderna*. Sant Vicenç de Castellet: Farell Editors, 2005, 173 p.

L'autor és professor d'història de la Universitat Autònoma de Barcelona, conegut pel públic en general per la seva col·laboració en documentals d'història de TV3, en especial, també per haver presentat el programa de divulgació *El Favorit* i per la constant participació a la ràdio. Sempre hem valorat molt positivament l'esforç que des de l'àmbit universitari es fa per aproximar i actualitzar els coneixements científics al públic en qualsevol mitjà de comunicació.

El llibre està ben estructurat en blocs, d'acord amb el títol, amb diferents subcapítols i amb una narració cronològica que fa que el conjunt sigui àgil pel lector. El període d'estudi s'inicia l'any 1516, finalitza amb "Una breu perspectiva dels antecedents de la Revolució de 1640", i, a la conclusió és perllonga fins 1901. El fil conductor de l'obra és l'idil·li de Catalunya amb la Monarquia, seguit d'un divorci per a cada etapa, tal i com ja es pot apreciar només llegint el sumari, per la reiteració d'idil·lis. Però, potser, en el cas d'Oriol Junqueras, els factors de difusió que hem esmentat inicialment, hagin influenciat a aquest doctor en història a aproximar-se a una macrohistòria catalana. L'obra forma part d'un projecte d'investigació del *Ministerio de Ciencia y Tecnología*, però a nivell de la comunitat científica, considerem que seria poc sostenible enllaçar tan fugaçment el regnat de Felip II, amb cinquanta-cinc anys més tard la revolució de 1640, i dos-cents seixanta-un anys més tard amb la generació de 1901 i el triomf del catalanisme polític. No ha tingut en compte el context diferent de cada etapa, la dificultat de voler mantenir una línia històrica continuadora, amb substitució de dinastia inclosa, i, especialment, els canvis generacionals de la societat catalana; a més, d'elements econòmics, territorials, tecnològics, etc. que han donat pas a noves formes de realitzar la vida política a Catalunya. Aquest plantejament d'enllaç cíclic, ens ha recordat el magne projecte de l'historiador britànic Arnold Joseph Toynbee que conceptualment va encabir les civilitzacions en models homologables i continuadors.

Sobre 1640 ha seguit el que ja ens deia Pierre Vilar (en tres pàgines del volum II, de la seva coneguda *Catalunya dins l'Espanya Moderna* -1ª edició 1964-), per tant, no ha reflexionat prou el moment històric, malgrat tota la munió de treballs que han aparegut des de temps ençà, realitzats per diversos especialistes del segle XVII, que, en conseqüència, podia sintetitzar-ne alguns i posar-los a l'abast del públic. Considerem que aquesta seria la tasca lloable de baixar de les "tarimes" per transmetre coneixement a la gent. Alguns/es amb el pas del temps també tenim algun treball, del qual potser voldríem "abjurar".

Finalment, malgrat allunyar-nos de la ressenya, volem afegir una altra obra més recent del mateix autor: *Economia i pensament econòmic a la Catalunya de l'alta Edat Moderna (1520-1630)*, UAB, Bellaterra, 2006, núm. 7, Monografies *Manuscripts*. *Revista d'Història Moderna*, 179 pàgs., on trobem a l'historiador forjat per emprendre una posterior divulgació amb totes les garanties d'actualització científica, ja que aquesta sí que és una obra de gran consistència, molt recomanable lectura i de convenient assimilació.

[Núria Florensa i Soler]

QUEROL COLL, ENRIC. *Xerta (1607-1651). Els Sentís, la segregació i la Guerra dels Segadors*. Tortosa: Ajuntament, 2006, 98 p.

Monografia local escatida al voltant de l'episodi segador a la població de Xerta, assaltada el 1640 per les tropes hispàniques de Felip IV al front d'un membre de la seva pròpia comunitat, Josep de Sentís Llanes. Querol Coll, l'autor, ja ha deixat valuosos fruits de la seva tasca investigadora amb el llibre *Tortosa, república literària (1475-1800)* [Tortosa: Consell Comarcal del Baix Ebre, 1999], i la coedició de *La Guerra dels Segadors a Tortosa (1640-1651)* [Valls: Cossetània, 2004], entre d'altres. És doncs, un especialista d'aquesta època i comarca.

Fidel al seu títol, l'assaig es compartimenta en tres blocs, en un primer tracta de la xertolina família dels Sentís, originaris de pagesos d'Arnes, a la qual pertanyeren, entre d'altres membres destacats, el bisbe-virrei Joan Sentís (1561-1632), i el mestre de camp hispànic Josep de Sentís Llanes (1610-1660), ambdós amb els seus corresponents apartats, correctament complementats amb arbres genealògics. En el capítol núm. 3 exposa el procés de segregació de Tortosa, pel qual Xerta obtingué la seva independència municipal després d'un llarg procés que arrancava a l'anterior centúria, i que culminà amb la concòrdia de 1627. L'existència de textos judicials corresponents a aquest procés, permet l'autor estendre's amb interessants detalls sobre els aspectes governatius i jurisdiccionals.

El capítol núm. 4, està dedicat al pas de la vila xertolina per la Guerra dels Segadors. Després d'un breu apartat introductori, escateix l'episodi de l'assalt de Xerta el desembre de 1640, pouant principalment en Juan Pacho i Francisco-Manuel de Melo, cronistes coetanis dels fets, i incidint en les conseqüències que produiria el saqueig i incendi de la població, i el sacrilegi comés a l'església, brutalitat aquesta que l'autor no deixa passar sense especular la part de responsabilitat que hi podia tenir Tortosa, ciutat de la que no feia pas gaire se n'havia segregat Xerta. El 1643, la vila tornava a ser saquejada, església inclosa, també pels hispànics, els quals dominaven Tortosa però deixaven les comarques al voltant en mans dels miquelets. Finalment, la pesta de mitjans de segle, acabà per "*estroncar brutalment el desenvolupament de Xerta en tots els sentits, fins el punt de gairebé haver de refundar la vila*", no recuperant els índex de població d'abans de la guerra secessòria, fins ben entrat el segle XVIII.

El volum, combina la reproducció (en blanc i negre) dels llocs més emblemàtics de Xerta en relació als fets descrits, i també la portada dels principals impresos de l'època, a més d'un interessant planell atribuït a l'exèrcit hispànic (vers 1640) a la p. 79. La bibliografia, encara que prou correcta, presenta senyalades llacunes. Omet, entre d'altres menys significatius, l'assaig del professor Rovira i Gómez sobre la noblesa tortosina del s. XVII, amb un especial apartat dedicat a aquests Sentís [Tortosa: Consell Comarcal del Baix Ebre, 1997], i també la nostra monografia sobre el primer any de guerra dels Segadors [FLORENSA I SOLER, NÚRIA; GÜELL, MANEL. "*Pro deo, pro regi et pro patria*". *La revolució catalana i la campanya militar de 1640 a les terres de Tarragona*. Barcelona: Fundació Salvador Vives i Casajuana / Òmnium, 2005], on s'aporten diverses dades sobre l'episodi de Xerta i sobre el currículum militar del Sentís que encapçalà l'assalt patricida (p. 167 n.12 i 184-187).

[MG]

POZO FERRER, MONTSERRAT DEL. "Temàtica militar a Besalú II. Acadèmies militars a Catalunya". *Annals de l' Institut d'Estudis Gironins*, XLVII (2006) 215-232.

Continuació d'un estudi anterior publicat als Amics de Besalú i el seu Comtat l'any 2003, i que es basa en el material bibliogràfic existent a la casa Ferrer Noguer de Besalú, aplegat pel coronel d'artilleria Francesc del Pozo Travy (1879-1968), l'últim de tres generacions d'artillers, de qui se en dóna quatre trets biogràfics. Aquest militar erudit, va escometre la transcripció del *Breu*

tractat d'artilleria de Francesc Barra, motiu pel qual en l'article hom s'estén (innecessàriament) en la figura de Joan Pere Fontanella.

El corpus del treball de Montserrat del Pozo exposa una història de l'Artilleria, ajustada a la versió més tradicionalista (origen musulmà), remuntant els primers esments del "tro de ferro" al 1387, i resseguint-ne altres fites en el s. XV. Un altra apartat el dedica als tractats d'artilleria, assegurant que el primer que va ser publicat a la península ibèrica va ser el de l'infant Joan de Portugal (*Libro de engennos*, 1331); segueix amb l'obra de mitjan s. XVI de Nicolo Tartaglia, i cita una interessant *Theòrica y pràctica del arte de artillería que seguexen y uzan los artillers de la Uniuersitat del reyne de Mallorcas*, de 1640. La segona part de l'article, està centrada en l'ensenyament artiller a Catalunya, amb sengles apartats dedicats als principals centres d'ensenyament radicats a Barcelona: l'Escola Militar,, l'Acadèmia Calabro, l'Acadèmia Corral, l'Acadèmia Militar de Matemàtiques, l'escola d'Artilleria de les Reials Drassanes, la Confraria de Santa Bàrbara (1500), etc., en els quals es donen a conèixer les dades de fundació, impulsors, ubicació, normatives, publicacions i demés curiositats. Mereix especial atenció l'apartat del Reial Col·legi de Tarragona, fundat pel general Enric O'Donell, al convent dels Mercedaris, sota la direcció del coronel Joaquin Navarro (1810). En plena guerra del Francès, s'hi impartia matemàtiques i fortificació, i gaudia de nombrosos alumnes; durant el setge de la ciutat, el col·legi es traslladà a Poblet i més tard a València.

Més excepcionals són les imatges amb que s'il·lustra el text, extretes d'aquesta biblioteca, algunes de les quals són força interessants, per mostrar el procés de fabricació de canons, emblemes i portades de llibres antics.

[MG]

ESTIVILL, JOSEP. *Els anys de la II República a Constantí (1931-1936)*. Tarragona: Ajuntament de Constantí, 2007.

L'Ajuntament de Constantí inicia un projecte cultural de recuperació de la memòria històrica amb l'edició d'una col·lecció de monografies històriques dedicades al municipi. El primer volum escrit pel propi arxiver està dedicat a la II República un dels períodes més intensos en la nostra història recent.

El llibre posa de manifest la conflictivitat política que centralitzà la vida local amb una polarització entre les dues opcions polítiques majoritàries al consistori (Esquerra Republicana de Catalunya i Lliga Catalana). Tots dos partits actuen de manera sectària sense gaires contemplacions, de manera que, en la pràctica, es governa sempre en solitari. La confrontació, però, es dona a tots els nivells socials: les mesures de laïcització provoquen una picabaralla constant entre l'Ajuntament i la Parròquia i, en més d'una vegada, els afers arriben a mans del governador civil; les tensions al camp pels contractes de conreu són liquidades de mala manera per les autoritats militars després dels Fets d'Octubre. Tot això, evidentment, és causa de rancúnies que explotaran després, en els anys de la Guerra Civil. Les iniciatives de progrés es perden per les diferències entre els uns i els altres; per exemple, el projecte de construcció d'un mercat municipal que sempre acaba guardat en el calaix per manca de consens (i de finançament, l'altra lacra de l'època).

El moment de màxima tensió es produeix amb els Fets d'Octubre de 1934 i la destitució de l'Ajuntament, l'empresonament dels regidors d'Esquerra, la dimissió en cadena de treballadors municipals, i la constitució d'una comissió gestora. Quinze dies després, es destitueix aquesta comissió i es converteix en alcaldia-gestora; és a dir, durant mesos, al capdavant de la política municipal, només hi ha un secretari i l'alcalde. Amb les eleccions de

febrer de 1936, les esquerres tornen al poder i llavors s'inicià un procés de depuració política i un revifament de les reformes socials que tensionen la vida local als nivells més alts, com durant l'expulsió de les monges que regentaven l'Hospital quan es produeixen disturbis públics.

El llibre, escrit amb un to divulgatiu i una presentació on domina el component visual, pretén apropar aquests convulsos anys de la II República a la població en general, precisament coincidint amb els diversos actes de recuperació de la memòria històrica que porten a terme molts municipis.

[Arxiu Municipal de Constantí]

EJARQUE MONTESANO, JOAQUÍM; RUSTULLET NOGUER, MIQUEL. *El camp d'aviació de Martís, 1938-1960*. Banyoles: Consell Comarcal del Pla de l'Estany, 2004, 115 p.

Crònica d'aquest camp d'aviació banyolí, començat a construir el 1938 amb dotació soviètica "que es va veure superada ben aviat per l'aviació franquista, amb els seus potents aparells italians i alemanys". El llibre, s'estén sobre el tema de l'aviació republicana. La Generalitat va arribar a construir més de 300 camps d'aviació com el de Martís. Només a les comarques gironines : Celrà, la Vall d'en Bas, Tortellà, Caldes de Malavella, Cassà de la Selva, Puigcerdà, Roses, Figueres, Verges, Vidreres, Vilajuïga, etc., la majoria no van arribar a funcionar mai.

El camp de Martís tingué una funció després de la guerra, a partir de 1944 i fins el 1960, com aeròdrom militar. Els autors, ultra la base documental aportada, també adjunten gran quantitat de material gràfic (plànols), d'imatge (fotografies) i documentació armamentística. No es deixen tampoc, el testimoni d'aquells que van passar pel camp d'aviació, soldats de lleva, treballadors i veïns "que donen una intensa qualitat humana a aquest llibre, en proveït d'anecdota". L'anàlisi de les restes combinat amb les il·lustracions que el llibre ofereix, fan de l'assaig "una magnífica i ben documentada obra d'arqueologia de la Guerra Civil i la postguerra", amb un interès rellevant que depassa el purament local, transcendent a tota la comarca.

[MG: PUJULA, JORDI. "Arqueologia de la Guerra". *Revista de Girona*, 237, 93-94]

MARTÍNEZ REVERTE, JORGE. *La caída de Cataluña*. Barcelona: Crítica, 2006, 544 p.

"Finals de 1938. Franco, el general alçat contra la República, amenaça amb escombrar tota resistència i acumula un poderós exèrcit que vol anihilar l'enemic. Ni tant sols es molesta en amagar les seves intencions. La voluntat de resistència dels seus adversaris s'ofega en el desànim. A Barcelona s'escolten crits de "No pasaran" que embosquen la rendició de molts esperits. A les files dels defensors, es barregen les actituds numantines i la temptació de desistir, els exèrcits de paper i els homes de veritat, els refugiats acostumats a la fugida i els qui esperen amb els braços oberts a aquells que venen. Comença l'últim gran acte bèl·lic de la guerra civil. Amb el rigor històric i la prosa única de Jorge M. Reverte, *La caída de Cataluña* ens ofereix una nova experiència de lectura sobre la nostra guerra civil".

[www.ed-critica.es] [Rec. a: *L'Avenç*, 312, 58]

La web pertany a una empresa d'antiguitats familiar, de la ciutat d'Olot, centrada en el col·leccionisme d'armes antigues. Ultra la pantalla inicial on consten dades de contacte, formes de pagament, alguna publicitat de financera, i registres de qualitat i garantia, la web es divideix en cinc vincles, “Espadas y Sables”, “Otras armas antiguas”, “Libros”, “Pedidos” i “Consultas”. Als dos primers, hi figuren una trentena de petites fotografies dels productes armamentístics a la venda, amb una breu ressenya a sota. Clicant a cada un d'aquests productes, se n'obra la corresponent fitxa tècnica, que ofereix les principals dades: títol, descripció, època, origen, estat de conservació, mides, preu i fotografia ampliada. Al segon vincle, s'alternen els sabres i espases amb dagues, navalles, polvoreres, i àdhuc una col·lecció de soldats de plom de principis del s. XX. Al vincle de “Libros”, s'ofereix la fotografia de portada d'una dotzena dels manuals més recents sobre el tema militar i armamentístic, de la península ibèrica, i clicant a sobre s'amplia la fotografia i també la informació, amb una breu recensió del llibre i el seu sumari. La resta de vincles, són els típics d'aquesta mena de sites, informació al comprador, garanties, explicacions i detallats formularis per als futurs clients. [MG]

MENCHÓN I BES, JOAN. “El Castillo de la Zuda de Tortosa: fortificaciones del portal de la Bassa”. *Boletín de Arqueología Medieval, Ciudad Real*, 12 (2005) 51-79. L'article exposa els resultats finals de l'estudi sobre les fortificacions a la zona tortosina del portal de la Bassa. Contempla aspectes cronològicament emmarcats a l'època andalusí i també del segle XVII, amb material datat a través de sondejos estratigràfics [Carmen Riu de Martín, IHE, 119, 72]

LÓPEZ MULLOR, ALBERT; ESTANY MORROS, IMMA; LACUESTA, RAQUEL (coords.). *Castell de Castelldefels. Arqueologia, història, art*. Barcelona: Diputació, 2005 (Monografies, 7), 515 p. Estudi interdisciplinari sobre el castell de Castelldefels (Barcelona), sota el prisma històric, arqueològic i artístic, compost per diverses aportacions d'experts sobre el tema [MG]

BONET DONATO, MARIA. “Las dependencias personales y las prestaciones económicas en la expansión feudal en la Cataluña Nueva (Siglo XII)”. *Hispania. Revista Española de Historia*, v. LXVI, núm. 223 (maig-agost 2006) 425-482. “L'estudi analitza la societat feudal a les terres i a l'època de la gran expansió catalana de mitjan segle XII, destacant les relacions de dependència personals i la seva expressió a les prestacions econòmiques, que foren els pilars de dit entramat social. La transformació de les fórmules de subjecció personal com a conseqüència de les conquestes deixà rere seu un model en el que el poder es repartia i les funcions militars el

justificaven, introduint-se un altre en el que els barons consolidaren la seva potestat dominical i estengueren les vinculacions personals a d'altres sectors socials. De la jerarquització entre els senyors i de l'atomització del poder territorial es va passar a la centralització de l'autoritat senyorial, amb noves manifestacions com la comtal, la urbana o la d'ordes regulars, en sintonia amb la centralització dels poders territorials. Es van desenvolupar nous principis pacificadors o de justícia, es va simplificar el sistema de prestacions, i van sorgir noves classes socials subalternes que contribuïren a imposar l'organització feudal a les terres conquerides i a consolidar la seva recomposició en regions anteriorment feudalitzades” [Resum]

AYENSA, EUSEBI. “Retorn a Vatopedi, els catalans a l'Athos”. *Revista de Girona*, 238 (setembre-octubre 2006) 98-106. Reportatge pamfletari sobre l'acte de visita institucional realitzat per una delegació catalana del govern de la Generalitat, encapçalada pel conseller Joaquim Nadal, al mont Athos, en correspondència a la restauració d'un edifici de la comunitat monacal grega ortodoxa finançada pel Govern català. El gest respon a un pretès acte de desgreuge per les destrosses comeses fa set segles pels almogàvers, que van saquejar el monestir en un dels actes de revenja més acarnissats comesos pels catalans en terres hel·lenes després que Miquel IX Paleòleg fes assassinar Roger de Flor. La presa i saqueig de l'Athos per les forces de Bernat de Rocafort, constitueixen “una de les pàgines més negres de la seva estada en terres de l'Orient llatí” [MG]

CABEZUELO PLIEGO, JOSÉ VICENTE. "Diplomacia y guerra en el Mediterráneo medieval. La liga véneto-aragonesa contra Génova de 1351". *Anuario de Estudios Medievales*, 36 (gener-juny 2006) 253-294. El gener de 1351, la Corona d'Aragó i Venècia firmaven una aliança militar contra la república de Gènova. Aquest article, analitza els capítols d'aquesta aliança, així com també les dues ambaixades catalanes a la cort veneciana, relatives a la renegociació d'aspectes no suficientment perfilats en els tractes de 1351. Tot això, contextualitzat dins de les relacions polític-comercials de les potències mediterrànies en les dècades centrals del segle XIV. L'aportació de Cabezuolo, mostra els antecedents historiogràfics del tema, i sintetitza els de l'enemistat amb els ligurs, i també les relacions dels catalans amb les repúbliques itàliques. Fa una anàlisi dels capítols del tractat signat a Perpinyà el 13 de gener de 1351, converses prèvies, apuntaments posteriors, amb una especial dedicació a la batalla de Pera (13 de febrer de 1352, les fortes pèrdues que ocasionà aquesta dubtosa victòria, pírrica en tot cas, que no aconseguí els objectius de desplaçar els genovesos). Posteriorment, el sobirà català trameté més delegats a la capital adriàtica per tal d'actualitzar-lo (1352: Azbert Gatell, Bernat Pinós, Bernat Oliver, etc.), ja que, entre d'altres coses, calia anar augmentant el nombre de naus que aquella guerra exigia. El 1353 s'aconsegueix la victòria de l'Alguer, on es van respectar escrupolosament els acords estipulats sobre repartiment de botí [MG]

CAMPRUBÍ, XEVI. "Rocaguinarda, enemic públic número u". *Sapiens*, 48 (oct. 06) 34-37. Nota biogràfica sobre el nyerro Rocaguinarda, a tall de reportatge ben documentat gràcies a l'assessorament del Dr. Valentí Gual, expert en el tema de bandolerisme català d'època moderna [MG]

JANÉ CHECA, ÓSCAR. *Catalunya i França al segle XVII. Identitats, contraidentitats i ideologies a l'època moderna (1640-1700)*. Catarroja: Afers, 2006, 459 p. Part de la tesi doctoral de l'autor, que pretén analitzar les relacions amb el país veí, en una època que s'enceta amb l'aliança anti-hispànica de 1640, i que clou a les portes de una nova revolució, la de 1705, que els farà rebel·lar-se contra un rei francès. L'elaboració de la tesi, entre les universitats de Tolosa i l'Autònoma de Barcelona, intenta clarificar el grau d'implicació de la política francesa en els afers de Catalunya, i

fins a quin punt aquesta implicació va "provocar l'afirmació d'una identitat catalana davant una contra identitat francesa, reforçada per la guerra i la pressió militar constant" [MG: *L'Avenç*, 318, 58]

ROURA I AULINAS, LLUÍS. *Subjecció i revolta en el segle de la Nova Planta*. Vic: Eumo Editorial, 2006, 291 p. Anàlisi de la implantació de l'Absolutisme d'ençà de 1714, i la resistència oferta per Catalunya a les noves estructures polítiques. Roura demostra la constant desconfiança de la nova monarquia en els súbdits catalans, fins el punt de considerar Barcelona "territori hostil que calia subjectar militarment". La tenaç oposició catalana a la política reformista fiscal i militar va tenir la seva principal mostra en la revolta contra les Quintes de 1773 [MG: *L'Avenç*, 319, 56]

RAMISA VERDAGUER, MATIES. «Erasmus de Gonima i la Guerra del Francès». *L'Avenç*, 319 (desembre 2006) 28-32. A través del fons epistolar d'Erasmus de Gonima de la Biblioteca de Catalunya, l'autor exposa la sort d'un empresari barceloní d'indianes en temps de guerra. Gonima aixecà una firma comercial que s'estenia de Cadis a Amèrica, però amb l'ocupació Napoleònica el gran comerç colonial català rebé un cop fort, ja que el conflicte armat desarticulà l'economia del país i paralitzà l'activitat empresarial. Gonima féu considerables esforços per reactivar llurs negocis, amb més o menys fortuna, i per navegar per les turbulentes aigües enmig de les autoritats franceses i dels comerciants locals. Malgrat ser empresonat pel govern intrús per no voler contribuir econòmicament amb la fi de la guerra, Gonima fou considerat afrancesat. Morí el 1821 a l'esclatar-li una de les seves calderes mentre experimentava noves combinacions de colors per als seus teixits [MG]

MIRAMBELL, ENRIC i VILA, PEP (a c.d.). "Notícies de casa Thió de Franciac en època de la Guerra Gran i durant la Guerra del Francès (1791-1811)". *Annals de l' Institut d'Estudis Gironins*, XLVII (2006) 255-308. Extens article, a través del qual es donen a conèixer unes memòries inèdites de la família Thió, de Franciac (1791-1811), emmarcades en els esdeveniments de la Guerra Gran i de la del Francès. El comentari de l'obra és detallat, exhaustiu i suggerent, i adequadament contrastat amb bibliografia sobre aquell tema i aquella època, s'exposen interessants comentaris crítics. Al final, s'adjunta la transcripció acurada de les memòries objecte d'estudi. És interessant la visió que d'aquells fets polítics i militars

conservava un vilatà inquiet, no únicament d'allò que retenia a la retina dels ulls, sinó també de l'opinió que se'n va formar d'allò vist, oït i viscut. Les exigències bèl·liques van afectar les propietats i els patrimonis dels naturals, i també es va cobrar la vida d'alguns d'ells. La memòria de Felicià Thió, és un nou testimoni dels "desastres de la guerra", i de com aquests afectaven la població civil [MG]

SANTA-MARIA BATLLÓ, GLÒRIA. *Barcelona, 1843. Progressisme versus muralles*. Barcelona: Institut Municipal d'Història, Ajuntament, 2005 (Quaderns del Seminari d'Història de Barcelona), 90 p. A partir del decret de 27 de juny de 1843, es procedí a l'enderroc de la muralla barcelonesa, manant a l'Ajuntament un consistori progressista. L'article toca la gran controvèrsia aixecada al cap de poc, arrel de la reconstrucció d'un dels trams, i també la proposta del nou eixample projectat per Josep Massanès i Mestres, costs i fases diverses, on es comprenia el seu total enderroc. El volum incorpora apèndix, fonts i índex onomàstic [MG: IHE, 119, 290]

RODRÍGUEZ, CONXA. "La metamorfosi del Tigre del Maestrat". *L'Avenç*, 319 (desembre 2006) 24-27. Breu aportació sobre l'etapa crepuscular del més famós dels militars catalans carlins, Ramon Cabrera (1806-77), que dona llum a la seva actuació en l'exili londinenc. Durant aquest exili, Cabrera casà bé amb una jove hereva, i dugué un elevat estatus de vida que el van moderar considerablement en llurs postulats, fins el punt de no engrescar-se ja més per cap aventura carlina, malgrat les propostes i il·lustres visites que li van fer Carles VI i Carles VII, Prim o Sagasta, o Juan de Velasco, tutor del jove Alfons XII. El 1875, donà el seu suport al jove rei borbònic públicament, i demanà als carlins l'abandonament de les armes. Moria dos anys més tard [MG]

RODRÍGUEZ, CONXA. "El Tigre. Cabrera, conde de Morella". *La Aventura de la Historia*, 98 (desembre, 2006) 32-37. Repàs biogràfic, crític i exhaustiu de Ramon Cabrera, on l'autora retrata els seus orígens, carrera militar i política, etc., tombant mites inconsistents i ajustant la veracitat històrica d'alguns episodis de la seva vida, sense estalviar-se les seves darreres activitats en el retir de Londres. Adjunta la reproducció d'un goig en castellà, desplegable i a color, sobre la seva vida, i abundants imatges gràfiques acuradament seleccionades (quadres i gravats) [MG]

RÚJULA, PEDRO. "El mito. Violencia, miedo y poder". *La Aventura de la Historia*, 98 (desembre, 2006) 38-43. Reportatge crític amb la carrera mítica de Ramon Cabrera, des d'un enfocament centrat en l'ambició personal per escalar posicions i un afany en desmuntar el mite de la seva capacitat militar i invencibilitat, destacant les malifetes que li foren atribuïdes per l'enemic. Amb tot plegat, l'autor no dubta a afirmar, entre d'altres coses, que "Cabrera no era nada fuera del Maestrazgo" [MG]

ARNABAT, RAMON. *Visca el rei i la religió. La primera guerra civil de la Catalunya contemporània (1820-1823)*. Lleida: Pagès editors, 2006, 535 p. Llibre fruit de la tesi doctoral de l'autor, que s'integra en la trilogia del Trienni Liberal, tema en el que Arnabat ha publicat ja altres dos bons treballs, en els quals analitzava el desenvolupament del règim constitucional i les repercussions socials i polítiques del Liberalisme econòmic. En aquest nou treball, la reflexió és per a la Contrarevolució absolutista, enllaçada amb l'antirevolució popular que donà pas al Reialisme. Arnabat en base a material d'arxiu inèdit, ofereix una visió profunda de la contrarevolució a Catalunya, i el contrasta amb d'altres moviments europeus, sense obviar el propi Carlisme i d'altres conflictes socials a la vista [MG: *L'Avenç*, 318, 58]

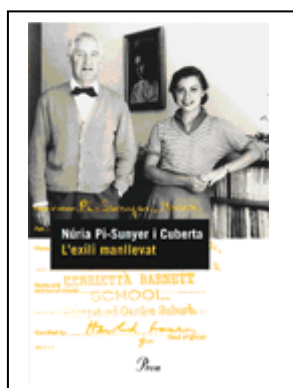
GALOFRÉ, JORDI. "1936-1939: fer la guerra mal vestit i mal calçat". *Revista de Girona*, 237 (juliol-agost 2006) 24-27. Breu article sobre els efectes col·laterals (incomoditats, privacions, penúries) viscuts durant la GCE, a partir d'un escrit signat per set banyolins que integraven l'anarquista columna Ortiz, que lluità al front d'Aragó, i que enviaren a l'alcalde del seu poble, en demanda d'ajut (sobretot roba d'abric i aprovisionament adequat). S'afegeix part de la correspondència que en el mateix sentit mantenia Manuel Rubió, soldat de la quinta del Biberó, amb el seu cèlebre pare Jordi Rubió Balaguer, publicada a l'Abadia de Montserrat el 1996 [MG]

CIVIT ESMATGES, JOAN. « Linyola. Episodis de la Guerra Civil espanyola (1936-39). Vivència i testimonis personals ». *Urtx. Revista Cultural de l'Urgell*, 19 (2006) 319-341. Compilatori de testimonis orals sobre l'episodi bèl·lic civil en un poblet lleidatà. Sense deixar-se pas el capítol dels estralls causats als edificis religiosos durant la Revolució de 1940 (crema de l'església, derrocament de la Creu de Terme, salvament de la sagrada Custòdia, i també dels tres sacerdots

de la vila, etc.), segueix amb el discurs del patiment de la població civil, amb apartats tant eloqüents com els dedicats als refugiats (n'hi arribà a haver un centenar), el paper moneda, la manca d'articles bàsics i la crisi de subsistències, els terribles bombardejos, etc. Finalment, l'ocupació dels Nationals, les lògiques represàlies, els costos de la guerra (amb llistat de 56 linyolencs morts i especificació de l'edat i del lloc de mort), la difícil postguerra, l'estraperlo, els avals, les mancances i les obligacions imposades pel nou règim polític [MG]

MARTORELL, MIQUEL. "Els guerrillers antifranquistes a les Muntanyes de Prades i Montsant". *Informatiu d'ERC*, 7 Cornudella de Montsant (novembre 2002), 4 p. [Disponible a: www.cornudellaweb.com/documentos/mmartorell/maquis/maquis2002.html]. Article sobre els 'maquis' d'àmbit tarragoní, basat en l'informe confeccionat per un jove cambrer de Porrera, Nogués, enviat a refermar la resistència armada a Tarragona. Amb poc temps creà grups de resistents i establí contactes amb seguidors de les principals poblacions, Alcover, Les Borges, Cornudella, La Mussara, La Selva, Vila-seca, etc.; els guerrillers de Cornudella i Montsant, enquadrats en els AFARE, provenien d'escamots del PSU i de la CNT. El seu testimoni serveix per constatar la tipologia dels integrants, armes, origen geogràfic i laboral, etc., i també la seva actuació a les accions de l' *avellar* de Vila-seca (1941), la Vall d'Aran (octubre de 1944), l'atac a l'aeroport de Reus (1946) o l'atracament al Banc Hispano-Colonial de Vimbodí (1948). En el descabdellament dels fets, desfilen personatges fins ara anònims, i d'altres més coneguts: els Pàmies i "Pep Pastor" (de Reus), Ramon Roig, "El Patacó", el "Capità Pipes", la *Partida del Cisquet*, el *Cercle de La Pastora*, etc. Un apartat final, s'ocupa de la davallada i extinció del fenomen guerriller, a finals de la dècada dels quaranta [MG]

DOMINGO, CARMEN. *Nosotras también hicimos la guerra. Defensoras y sublevadas.* Barcelona: Flor del Viento Ediciones, 2006, 269 p. "Encara no ha rebut tot el reconeixement que es mereix, el paper de la dona a la guerra civil espanyola tingué un relleu innegable tant al front, com duent a terme les no menys importants tasques de reraguarda" [Marcial Pons Librero,

www.marcialpons.es]

PÍ-SUNYER, NÚRIA. *L'exili manllevat.* Barcelona: Proa, 2006 (Perfils, 68), 360p. «Núria Pi-Sunyer dóna el testimoni de la segona generació d'expatriats: aquells a qui l'exili no va sobrevenir en la plenitud de la vida, sinó de ben joves. Per a ells, l'exili va significar una intensa experiència d'aprenentatge vital. Filla de Carles Pi i Sunyer, un dels personatges cabdals de la Generalitat republicana, l'autora evoca l'exili familiar arran de la derrota de la Guerra Civil i un periple de més de quaranta anys per França, Anglaterra i Veneçuela. Pertanyent a una família profundament polititzada i que ha estat punt de trobada de la intel·lectualitat republicana i catalanista".

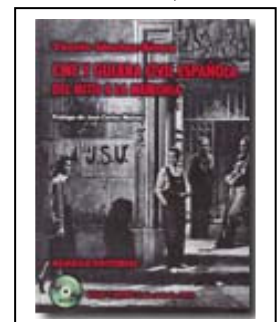
[www.grec.cat/livirt/]

BALLESTER, ORIOL (text); LLABRÉS, ROGER (fotografies). "Guerra i pau a la Terra Alta". *Sortim* (setmanari de l'Avui), 69 (19-25 de gener 2007) 6-9. Reportatge gràfic que proposa la ruta dels escenaris més cruentos de la GCE esdevinguts a la Terra Alta, Móra, La Fatarella, el poble fantasma de Corbera d'Ebre, les serres de Pàndols i de Cavalls, etc. Clou dedicant un apartat al Museu Històric de la Guerra Civil, de Gandesa [MG]

CAMPILLO, MARIA; VILANOVA, FRANCESC; CAPDEVILA, MIREIA; PIGENET, PHRYNÉ; GARCÍA I RAFFI, JOSEP-VICENT. "Els camps de refugiats. França, 1939". [Dossier], *l'Avenç*, 322 (març 2007) 17-41. En cinc aportacions diverses, hom tracta dels camps de concentració de refugiats, en els quals els francesos van retenir els milers d'exiliats que enfilaven la frontera fugint de l'ocupació franquista. Un està dedicat al camp d'Agde, i el final, en els testimonis que donaren peu a obres literàries sobre aquest episodi [MG]

"L' Archivo Nacional, en estat 'lamentable'". *Avui*, núm. 10.382 (diumenge, 13-08-2006) 39. Filtració (interessada) d'un informe oficial de la comissió interministerial per a l'estudi del reconeixement de les víctimes de la GCE, sobre els fons documentals custodiats a l'Arxiu Nacional de la GC. A més de la neteja i ordenació de molts d'ells, els instruments de descripció estan en procés 'embrionari' i les queixes per manca d'accés efectiu a la informació, són nombroses [MG]

SÁNCHEZ BIOSCA, VICENTE. *Cine y guerra civil española.*

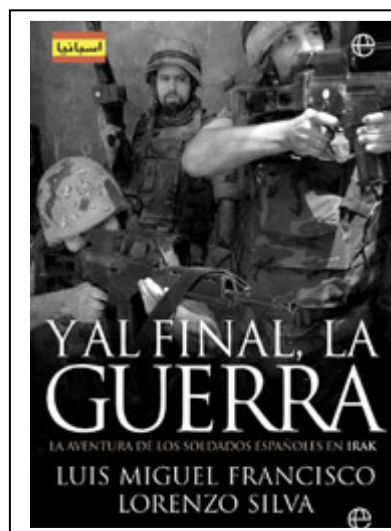

Del mito a la memoria. Madrid: Alianza Editorial, 2006, 354 p. "Mite i memòria són dos termes que han fet fortuna en els últims temps per a referir-se a la guerra civil espanyola. Ambdós revelen el creixent interès, no solsament per assentar i comprendre els fets històrics, sinó per indagar en els discursos humans que almenys tres generacions d'espanyols han generat respecte a la tràgica contesa. El cinema constitueix un espai idoni per afrontar aquesta doble dimensió: si la seva condició de relat el converteix en una poderosa màquina mitogràfica, la seva primàcia visual el fa idoni per a cristal·litzar imatges memorístiques duradores. Aquest llibre repassa setanta anys de la producció de les imatges i els relats de la guerra tal i com els va representar el cinema, des de la propaganda de xoc que es va forjar en plena batalla fins els documentals i reportatges retrospectius que circulen abundantment pel cinema i la televisió d'avui" [www.marcialpons.es]

RUBIÓ TUDURÍ, NICOLAU M. *Llatins de servitud. París, 1940-1944*. tr. i pròleg de Josep M. Quintana. Palma: Lleonard Muntaner Editor, 2006, 199 p. Monografia sobre el París de l'ocupació nazi, a través del testimoni viu d'un intel·lectual republicà que s'hi exilà, Nicolau Rubió (1891-1981). Rubió desplegà una intensa activitat a la capital francesa escrivint fins a quatre dietaris personals, assajos literaris, un llibre de caça i obres de teatre [L'Avenç, 319, 57]

MARTIN, EUTIMIO. "Agradecimiento francés: el destierro. Operación Bolero-Papikra". *La Aventura de la Historia*, 101 (març 2007) 48-52. Reportatge que explica, a través del relat i vivències personals d'un dels afectats (Guillermo Maté), la batuda i desterrament massiu a Alger (1950) que van sofrir alguns exmilitars republicans per part de les autoritats franceses. Després d'haver estat lluitant a la GCE, i tot seguit a la IIGM a favor de França i contra els nazis, es van establir al país veí, que els va pagar així els seus serveis [MG]

FRANCISCO, LUIS MIGUEL Y SILVA, LORENZO. *Y al final, la guerra. Irak*. Madrid: La Esfera de los libros, 2006, 508 p. "Nayaf, Irak, 4 d'abril de 2004, 12 hores. La Base «Al Àndalus» és atacada per l'exèrcit del Mahdi. Més de dos centenars de soldats espanyols, pertanyents en la seva majoria a la Divisió Mecanitzada, es troben en pocs segons enmig d'un acarnissat combat. Aquell dia suposarà l'explosió d'un conflicte gestat per uns invasors que desmantellaren un país sense encertar a preveure com reconstruir-lo, i en el que els militars espanyols s'hi veieren embolicats sense que a Espanya se sabés com ni molts entenguin per què. A partir d'aquest dia, els espanyols, que sofreixen continus atacs i són objecte d'innombrables paranys, han d'usar una i altra cop les armes per a defensar les seves vides contra una insurgència fanatitzada i suïcida que arriba a enviar-los nens armats amb llançagranades per atacar-los. "Y al final, la guerra" és l'emocionant relat del quefer de les tropes espanyoles en terres d'Irak, del què visqueren mentre durà la missió. És una història de guerra en la suposada pau iraquí. Luis Miguel Francisco i Lorenzo Silva han aconseguit, a partir de testimonis i documents inèdits, encaixar les peces i reconstruir de manera exhaustiva una història crua i despietada, tan plena de foc, coratge i mort com desconeguda i silenciada. Amb un estil trepidant, han aconseguit fer veure la veritat de la guerra a través d'una prosa que està destinada a convertir-se en un dels clàssics sobre investigacions militars. Un text sense precedents al nostre país". [www.esferalibros.com]

FONS I ARXIUS:

El Fons personal d'un militar: el capità Marià Batlle, de Reus

Les donacions i dipòsits de fons patrimonials i personals en arxius públics són sempre una bona notícia, tant per la salvaguarda dels mateixos com per l'accessibilitat a càrrec dels investigadors. Els fons documentals personals de militars, constitueixen una font inestimable de dades a partir de les quals es pot reconstruir una biografia, la biografia d'un militar, en un moment i en un context determinats, que ens ajuda, per extrapolació, a conèixer una mica a tots els militars de la seva generació i situació. La vida laboral i curricular d'aquest estament queda cada cop més clara, quan algun investigador estudia un dels seus arxius personals.

La present nota pretén simplement donar notícia de la documentació d'un petit fons personal d'un militar de la família Batlle de Tarragona conservat a l'Arxiu Comarcal del Baix Camp a Reus, el qual ha estat descrit pels professionals de l'esmentat centre. El personatge en qüestió és Marià Batlle de Balle, fill del polític i advocat de Tarragona, Josep Batlle Vidal (1843-1898) i de Narcisa de Balle i Rubinat, casats el 1872.

El volum de la documentació no és gaire gran però és significativa per una època, en primer lloc perquè a la majoria de fons de naturalesa militar es localitzen en arxius estatals fora de Catalunya, en segon terme perquè ens permet seguir la

trajectòria d'un membre de l'exèrcit a Tarragona i a Castelló de la Plana, durant el primer terç del segle XX, a més de conèixer aspectes concrets de les mobilitzacions de les lleves vers l'Àfrica i el manteniment d'efectius a les capitals provincials. Els comptes ens permeten calcular els salaris dels oficials, els costos d'alimentació, a més dels llistats dels militars en actiu, així com dels soldats integrants de cada regiment. La correspondència ens facilita estudiar les relacions amb la superioritat, la Diputació i els ajuntaments pel tema de lleves, i en ocasions, la mentalitat d'aquest estament.

1. Documentació familiar

1.1 Correspondència (1880/1923)

En aquest lligall hi trobem rebuts emesos per l'Acadèmia Peralta-Bonet, de Madrid, per classes preparatòries impartides a Marià Batlle per a assolir la carrera militar (1897). Les minutes van a càrrec del seu germà Ignasi Batlle de Balle, advocat de Tarragona (sig. 1).

2. Documentació militar

2.1. Regiment d'infanteria d'Almansa núm. 18 de Castelló de la Plana

Correspondència (1897-1904)

(Marià Batlle era segon tinent jutge)

2.2. Regiment d'infanteria de Luchana
núm. 28 de Tarragona

-Despeses dels integrants del primer
batalló (1914-1916).

Conté el nom i cognoms dels oficials i
brigadiers, la paga i les despeses per
alimentació (*rancho*); en Marià Batlle era
capità caixer (sig. 4).

-Lleves de 1919-1921 (soldats de quota).
Inclou estadístiques numèriques per
categories dels militars (caporals,
cornetes, *atambors*, sergents,
suboficials, oficial primer i oficial segon),
aquest contingent havia d'embarcar amb
el vapor *Sister*, cap a Melilla (sig. A-2) .
Conté les altes i baixes, hi figuren els
ingressats a l'hospital i els àpats.

-Registre de revista militar (febrer-març
de 1923).

És un llibre en quart, la major part és en
blanc (hi ha nou pàgines escrites) (sign.
3).

-Registre estadístic d'instrucció de tir
(1914), el llibre és en blanc (sign.6).

Fotografies

-Retrat de Marià Batlle (sense data)
(sign. A-15).

-Vista general de l'Acadèmia militar
d'infanteria de Toledo (1898) (sign.B-15).

Impresos

-*Guía práctica de los ferrocarriles de
España. Itinerarios completos.* Madrid,
1900.

-Fulls de butlletins d'infanteria (1912)
(sign. 16-C).

-Publicacions del *Memorial de infanteria*
(sense data) (sig. E-16). Parla
d'estadístiques mundials, història militar
i tècniques de tir) (sig. E-16).

-Fulls d'un llibre sobre l'exèrcit [segle
XX) (sign.16-D).

JOSEP M.T.GRAU I PUJOL

BATLLE PUNYED, RAMON. *Uns Batlle de la Selva a Tarragona al segle XIX.* Barcelona: l'autor, 2000.

APÈNDIX

Tarragona , 16 de setembre de 1922.

Circular impresa que redacta el coronel del regiment d'infanteria d'Almansa Eduardo García Fuente al seu batalló.

“A los soldados del reemplazo de 1921 que marchan a Melilla:

A todos los expedicionarios les deseo salud y suerte, rogándoles que al llegar a Melilla den fuerte y fraternal abrazo a nuestros compañeros del regimiento y un cariñoso saludo al resto del Ejército de aquel territorio. En el tiempo que lleváis en filas habéis demostrado inmejorables condiciones de soldados y confío que seguiréis lo mismo continuando la labor de los que os han precedido allí y sosteniendo el prestigio del regimiento y la brillantez y buen nombre de nuestro segundo batallón.

El enemigo con quien tenéis que luchar no tiene ninguna condición de superioridad sobre nosotros; si acaso pudiera concedérsele alguna es de las que no se pueden envidiar. La sagacidad y astucia para aprovechar circunstancias favorables estén a nuestro alcance y son fáciles de contrarrestar cumpliendo exactamente los servicios e instrucciones de vuestros superiores, la desaprensión para cometer felonías y traiciones nunca la podemos imitar por lo

que en el fondo tiene de cobardía, vuestra conducta estoy seguro que siempre demostrará superioridad al moro.

Un soldado de vuestro reemplazo acogido a los beneficios del capítulo 20, olvidando sus juramentos, ha cometido el delito de desertión. A este individuo le han precedido en el servicio a filas en el regimiento dos hermanos, uno ya licenciado del 18 y otro que regresará de Melilla el 19, a los que seguramente les habrá causado dolor su acción y ha hecho inútil el sacrificio realizado por sus padres; por respeto a su familia que ha demostrado que sabe cumplir con sus deberes, no se inserta el nombre; lo publico para conocimiento de todos por lo que el hecho tiene de cobarde y condenable.

Inspirad vuestros actos en el ejemplo de los compañeros de regimiento que encontrareis al llegar a Marruecos, y que tanta altura han sabido colocar el nombre del cuerpo a que todos pertenecemos y que me honro en mandar.

Soldados!... Viva España !! Viva el Rey !! Viva el Ejército !!

Vuestro coronel, Eduardo García Fuente “.

L'ESPASA I LA PLOMA

Els *Preludis militars* de Domingo de Moradell

Estiu de 1640, Catalunya s'havia dormit monàrquica, i llavors, després d'una cruel letargia, es despertava rebel, amb tot el país sacsejat de motins arreu de la seva geografia. 'L'enemic' era, ara, el que fins aquell moment la protegia militarment, la institució que havia assumit l'organització i els costos de la seva defensa, de manera que d'ençà, els catalans s'haurien de procurar una nova estructura defensiva, partint pràcticament de zero. No hi havia antecedents d'una organització armada col·lectiva els últims dos-cents anys, i el que era més simptomàtic, tampoc una tractadística militar similar a la que sí que tenien els castellans, els francesos, els italics, els holandesos o els portuguesos. Calia posar fil a l'agulla. Per això concebí Moradell la seva obra, el títol de la qual, és ja una declaració d'intencions: *Preludis militars en los quals se tracta lo que han de saber, y observar los Oficiais majors, y menors de guerra, y los soldados de la insigne Ciutat de Barcelona, y lo modo han de jugar las armas, formar esquadrons, repartir las bocas de foch, y altres actes militars. A la nobleza, y iuventut bellicosa de la escola militar Barceloneza...* (Barcelona: Estampa de Jaume Romeu, 1640, (7) + 46 p.].

Domingo de Moradell de Falcó, era un donzell barceloní pertanyent a un llinatge que ja havia proporcionat homes d'armes als seus monarques. Membre destacat del Braç Militar, el serví des de 1623, en ambaixades i prenent part a les juntes de braços on es debateren els afers més transcendents de l'època que li va tocar viure. El 1639, era sergent major de la coronela de Barcelona, i en aquesta qualitat, acudí a Salses, i combaté a la subsegüent Guerra dels Segadors (Montjuïc i setge de Lleida), al front d'un dels terços de milicians de la capital. Germà seu fou el també militar i poeta Vicens Miquel de Moradell (1584-1625), autor d'una *Sentencia poética* (1618) i d'una composició en vers sobre la vida de Sant Raimon de Penyafort, que morí en un combat prop de Novata (Milà).

Els *Preludis militars...*, és un dels pocs tractats militars d'època moderna escrits en català. En la seva dedicatòria i breu prefaci, i també en el primer capítol, l'autor posa de relleu la importància d'una bona instrucció militar ("*La major defensa de una Ciutat populosa contra la ofensa del enemich es tenir los habitants ben armats, exercitats, governats, y fortificats, y per ser esta maxima tant real, y verdadera se son escrits estos Preludis Militars...*"), i també els gloriosos antecedents d'armes medievals que encara es conservaven en l'imaginari català. Moradell fa de la milícia popular la columna vertebral de la infanteria del país, exaltant les virtuts castrenses dels catalans, per tal

que no sigui “menester vingan a governar los exercits Capitanes de naciones estrangeras...”. De fet, tot el tractat està centrat en les característiques, funcions i obligacions de la milícia local de Barcelona, no professionalitzada (i no s’està de reconèixer-ho), si de cas com a representativa de la que podia haver a les principals ciutats del país. Al llarg dels 33 capítols en els que s’estructuren els *Preludis...*, Moradell exposa, un a un, les funcions i tècniques (orígens, ensenyas i altres aspectes escaients), que competeixen a cada grau de la milícia, des del soldat ras fins al mestre de camp general, passant per tota l’oficialitat i càrrecs complementaris (l’ *atambor*, el cap de guaita, etc.); sempre, com diem, de cara a la defensa de la ciutat de Barcelona, l’exemple que ell vivia i coneixia. Altres capítols de diferent to, es dediquen als aspectes més rellevants: postes, sentinelles, formació d’esquadrons, torns i guàrdies, disposició, vigilància, estratègies de combat amb diverses armes (la pica, l’arcabús, el mosquet, etc.), d’allistament, etc. L’obra de Moradell, serveix com cap altra per copsar l’esperit militar de l’època, i sobretot les tècniques imperants. Així, ens assabentem que, en temps de guerra, la ciutat enviava dues falugues a inspeccionar la costa de nit (p. 2v.), que entre llurs obligacions, el sergent major acudia a l’*escuela militar* a ensenyar els alumnes (4v.), les armes, pertrets i equip complet de cada especialitat (5v. –capità-, 12v. –arcabusser-, 16 –mosqueter-, 19 –piquer-, etc.), l’actitud d’un escamot en marxa quan es creuava amb el Santíssim Sagrament (p. 7v.), o els torns de guàrdia acostumats (“*En esta Ciutat las compañías entran de 10 en 10 dias de guarda, y son torn, y en los presidis entran de tres en tres dias, y tenen un dia de treball, y dos dias de descans, y est orde se altera segons lo têts y la necessitat, perque en tal cas no tenen una hora de descans*” -7v.-), la forma de dur, carregar i disparar un arcabús i un mosquet, o de jugar amb la pica (16v. i ss.), etc. Moradell fa gala de conèixer bé de què escrivia, cosa que no dóna lloc a dubte a jutjar per la doll de detalls, exhaustivitat i precisió amb les quals explica tots els aspectes de la milícia.

Destaca un interessant capitolet sobre les expugnacions “*CAP. XVIII. Del modo de la ofensa y defensa de las murallas y portals*” (22 i ss. –la numeració està saltada erròniament). En ell exposa, en una seixantena de punts, les tècniques tant per assaltar una muralla com per defensar-la dels seus assaltants. La cavalleria resulta essencial per acompanyar els ofensors. Per als defensors, la disposició de bateries a la muralla és primordial. També la col·locació dels efectius, retens, sentinelles i soldats a la muralla, els quals, per rebutjar un assalt “*los tiraran muchas pedras, focs artificials, oli bullent y aygua bullenta mesclada ab cals viva, y també es molt a proposit prendre una biga grossa tota espessa de puntas de ferro, y que als dos caps tinga sas anellas ab sas cadenas de ferro, dexarla caurer desde la muralla...*”, i un cop hagués damnat els intrèpids escaladors que es trobés pel mig, tornar-la a recuperar.

Com confessa l’autor, l’obra s’hagués pogut cloure en el capítol 27, però “*Avia donat a la estampa estos preludis militares quant me han manat, y ajustas los capítols següents, per ser de utilitat a tots los del Principat, y axí no digan si havian de estar en altra lloch...*”. Els capítols que segueixen són els corresponents als allistaments, al sergent major, al mestre de camp, al mestre de camp general i al capità general, certament, les autoritats que el podien manar inclouen uns capítols a ells referents. Això ens ve a indicar que la primigènia intenció de Moradell era envers la població en general, i allisonar únicament els soldats i els sotsoficials, també els oficials menors.

Els *Preludis militars* van veure la llum per primer cop a finals de setembre de 1640 (l’aprovació eclesiàstica, és d’11 de setembre), essent reeditada en castellà per Jacint Ayon el 1674. L’únic exemplar de la primera edició que hem trobat a Catalunya, està custodiat a l’Arxiu del monestir de Poblet. El seu personal ens n’ha cedit, molt atentament, una còpia digital, per mediació de l’amic Gener Gonzalvo; aprofitem aquí per agrair-los la gestió.

MG.

A banda de la GEC, o l'Albertí (Diccionari Biogràfic, III, 287) sobre Moradell es pot consultar el *Dietari de la Generalitat de Catalunya*, vol. V. També: ESPINO LÓPEZ, ANTONIO. "La milicia urbana de Barcelona en los siglos XVI y XVII". *Barcelona. Quaderns d'Història*, 5 (2001) 205-215: 208.

R E C U L L :

GENERAL:

GÓMEZ BARCELÓ, JOSÉ LUIS. *Tiempos de guerra, imágenes de paz. Iconografía militar de Bartolomé Ros*. Madrid: Ministerio de Defensa, 2005, 377 p.

MARTÍNEZ SHAW, CARLOS. "Napoleón, César y Alejandro juntos". *La Aventura de la Historia*, 100 (febrer 2007) 54-58.

Transcultural Wars from de Middle Ages to the 21st Century. Ed. Hans Henning Kortum. Berlin: Akademie Verlag, 2006, 274 p.

ANTIGUITAT:

APIANO. *Guerras ibéricas. Aníbal*. Madrid: Alianza, 2006, 248 p.

ESCOLIES, JOAN. "Objectiu: aïllar els bàrbars". *Sapiens*, 49 (nov. 06) 32-35.

ESPLUGA, JAVIER. "Termópilas. La batalla de los 300 de Leónidas". *Clío*, 66 (abril 2007) 20-27.

LOSADA, JUAN CARLOS. "La guerra entre Octavio y Antonio. En armas por un imperio". *Historia y Vida*, 463 (octubre 2006) 48-55.

MORET, PIERRE; CHAPA, TERESA (ed.). *Torres, atalayas y casas fortificadas. Explotación y control del territorio en Hispania (s. III aC. – s. I d. de C.)*. Jaen / Madrid: Universidad / Casa de Velázquez. Centro Andaluz de Arqueología Ibérica, 2004, 220 p.

QUESADA, FERNANDO. "Termópilas. Una derrota convertida en victoria". *La Aventura de la Historia*, 100 (febrer 2007) 190-197.

ROLDÁN, JOSÉ MANUEL. «Alejandro. El imperio universal». *La Aventura de la Historia*, 100 (febrer 2007) 62-63.

ROMERO, BELÉN. "Britania. La isla que se resistió a Roma". *Historia y Vida*, 464 (novembre 2006) 58-66.

RUBIATO DÍAZ, MARÍA TERESA. "Masada. El último bastión frente a Roma". *Historia. National Geographic*, 35 (novembre 2006) 73-83.

STRAUSS, BARRY. *La batalla de Salamina. El mayor combate naval de la antigüedad*. Barcelona: Edhasa, 2007, 448 p.

MEDIEVAL:

ALBERTINI, GIORGIO. "Dominando el trueno". *La Aventura de la Historia*, 101 (març 2007) 114-115.

COULON, DAMIEN. *Barcelone et le grand commerce d'Orient au Moyen Âge. Un siècle de relations avec l'Égypte et la Syrie-Palestine (ca. 1330-ca. 1430)*. Madrid: Casa de Velázquez, 2004, p. 933.

FERRER I MALLOL, MARIA TERESA (coord.). *Els catalans a la Mediterrània Oriental: Jornades científiques de l'Institut d'Estudis Catalans, secció Històrico-Arqueològica*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2003, 387 p.

FORCANO, MANUEL. *A fil d'espasa. Les croades vistes pels jueus*. Barcelona: La Magrana, 2007, 267 p.

GENÍS I MAS, DANIEL (a c.d.). *La invasió francesa de l'Empordà el 1285. La Relación Històrica de Rafael Cervera. Una traducció castellana de la Crònica de Bernat Desclot*. Girona: Ajuntament de Castelló d'Empúries, 2006, 165 p.

GONZÁLEZ JIMÉNEZ, MANUEL. *Fernando III el Santo. El rey que marcó el destino de España*. Sevilla: Fundación José Manuel Lara, 2006, 407 p.

JASPERT, NIKOLAS. “Pequeñas órdenes de caballería de Palestina y la orden de canónigos del Santo Sepulcro”. en: *Las Órdenes Militares en la Europa Medieval*. Barcelona: Lumweg, 2005, 77-90.

MANZANO MORENO, EDUARDO. *Conquistadores, Emires y Califas. Los Omeyas y la formación de al-Andalus*. Barcelona: Crítica, 2006, 620 p.

MINELLA, MELO. *Castelli*. Palerm: l'Epos Societá Editrice, 20005, 208 p.

MUTJÉ I VIVES, JOSEFINA. “Contribució de València a la guerra catalanogovesa de 1330 a 1335”, en: *XVIII Congrès d'Història de la Corona d'Aragó: La Mediterrània de la Corona d'Aragó (s. XIII-XVI). VII Centenari de la Sentència arbitral de Torrellas (1304-2004)*. València: Universitat, 2005, I, 309-326.

PÉPIN, GUILHEM. “Les crits de guerre ‘Guyenne’ et ‘Saint Georges’ . L’expression d’une identité politique du duché d’Aquitaine anglogascón ». *Le Moyen Age*, Lieja, CXII-2 (2006) 263-281.

RODRÍGUEZ GARCÍA, JOSÉ MANUEL. “Agentes secretos en la reconquista. Cómo se espiaban moros y cristianos”. *Clío*, 65 (març de 2007) 26-37.

MODERNA:

ARES, MARÍA. “María Pita. Una gallega de armas tomar”. *Clío*, 63 (gener, 2007) 60-65.

BRAVO, CONCHA. *El desafío holandés al dominio ibérico en Brasil en el siglo XVII*. Salamanca: Universidad, 2005, 290 p.

CHÁVEZ, THOMAS, E. *España y la independencia de los Estados Unidos*. Madrid: Taurus, 2006, 432 p.

ELLIOTT, JOHN H. *Imperios del Mundo Atlántico. España y Gran Bretaña en América (1492-1830)*. Madrid: Taurus, 2006, 864 p.

GARCÍA HERNÁN, DAVID. *La Cultura de la Guerra y el teatro del Siglo de Oro*. Barcelona: Sílex, 2006, 334 p.

GIMÉNEZ CHUECA, IVÁN. “1779. Cuando España luchó per la independencia norteamericana”. *Clío*, 64 (febrer 2007) 36-43.

GIRONÉS, JOSÉ MANUEL. “La espada del Gran Maestre”. *La Aventura de la Historia*, 100 (febrer 2007) 198-203.

LYNCH, JOHN. *Simón Bolívar*. Barcelona: Crítica, 2006, 474 p.

OTERO LANA, ENRIQUE. *La Guerra de la Oreja de Jenkins y el curso español. 1739-1748*. Madrid: Instituto de Historia y Cultura naval, 2004, 171 p.

REYES, LUIS. “Entrada triunfal. El Cardenal Infante, vencedor en Nordlingen”. *La*

Aventura de la Historia, 100 (febrer 2007) 150-158.

RIVELLES, DAVID. “Culloden, 1746. La última carga de los ‘Highlanders’”. *Clío*, 62 (deseembre 2006) 48-57.

SIMON I TARRÉS, ANTONI (a c.d.), MUÑOZ I HERNÁNDEZ, PERE (col.). *Flix i la Catalunya del cinc-cents segons les memòries de Perot de Vilanova*. Flix: Ajuntament, 2006, 106 p.

TAKAYANAGI, SHINICHI. “Actividades de Cristóbal de Rojas en la expedición de Bretaña (Francia). Fortificación durante el periodo de la intervención militar de Felipe II en la guerra civil de Francia: construcción del fuerte de Blavet y de León”. *Castillos de España*, 144 (deseembre 2006) 31-43.

TEROL MILLER, LUIS. “Insbruck, 1552: Jaque al Emperador”. *Castillos de España*. 144 (deseembre 2007) 53-61.

Guerra del Francès

BLANCO, CARLOS. “Agustina de Aragón”. *Historia. National Geographic*, 35 (novembre 2006) 19-24.

FRASER, RONALD. “La maldita guerra de la Independencia”. *Clío*, 64 (febrero 2007) 12-13.

ROMEU DE ARMAS, ANTONIO. “El frustrado desembarco en Santa Cruz de Tenerife en 1797 de la Infantería de Marina inglesa al mando del almirante Nelson. El muelle y el castillo de San Cristóbal, objetivo único”. *Anuario de*

Estudios Atlánticos, Las Palmas de Gran Canaria, I, núm. 50 (2004) 309-318.

CONTEMPORÀNIA:

CASALS, XAVIER. “Los cien mil hijos de San Luis. Los franceses invaden de nuevo España”. *Clío*, 65 (març 2007) 47-53.

MIÑANO, SANTIAGO. “Carolinas y Palaos. El otro caso perejil”. *Historia 16*, 367 (novembre 2006) 8-16.

SOLAR, DAVID. “Israel, Inglaterra y Francia, a la guerra por el Canal”. *La Aventura de la Historia* (novembre 2006) 38-46.

Carlinades

RAGOER, HILARI. “Cruzada. El aval a los sublevados”. *La Aventura de la Historia*, 98 (deseembre, 2006) 62-67.

URCELAY ALONSO, JAVIER. *Cabrera. El tigre del Maestrazgo. El Carlismo entre el Antiguo Régimen y la Restauración*. Barcelona: Ariel, 2006, 542 p.

IGM

PADRÓ, CARLOS. “La batalla de Verdún. Atrincherados en el infierno”. *Historia y Vida*, 465 (deseembre 2006) 90-98.

GCE

ALBERTÍ, JORDI. *El silenci de les campanes. De l'anticlericalisme del segle XIX a la persecució religiosa durant la guerra civil a Catalunya*. Barcelona: Proa, 2007, 423 p.

BALLESTER SALAS, BARTOMEU. “La Guerra Civil als pobles de Mallorca”. *Plecs d'Història Local*, 125, l'Avenç, 323 (Abril de 2007) 5-7.

CAMPO, RAMON J. *La estación espía*. Barcelona: Ediciones Península S.A., 2006, 176 p.

CASALS, XAVIER. “La otra historia de los moros de la Guerra Civil”. *Clío*, 66 (abril 2007) 42-49.

ESPINOSA, FRANCISCO. *Contra el olvido. Historia y memoria de la Guerra Civil*. Barcelona: Crítica, 2006, 350 p.

MAYMÍ RICH, JOSEP; ROS NICOLAU, JOSEP; TURRÓ VENTURA, XAVIER. *Els refugiats de la guerra civil a les comarques del Gironès i el Pla de l'Estany (1936-1939)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2006.

ORTIZ VILLALBA, JUAN. *Del golpe militar a la guerra civil. Sevilla, 1936*. Sevilla: RD Editors, 2006, 487 p.

PRESTON, PAUL. *Idealistes sota les bales. Històries de la Guerra Civil*. Barcelona: Proa, 2007, 531 p.

SOLDEVILA, FERRAN. *Els dietaris retrobats (1939-1943)*. Ed. a c. d'Enric Pujol. València: Tres i Quatre, 2007, 624 p.

IGM

ALPERT, MICHAEL. “Espías de verbena. Españoles al servicio de Berlín”. *La Aventura de la Historia*, 100 (febrer 2007) 128-133.

DIEGO GONZÁLEZ, ÁLVARO DE. “Un español en Dunquerque”. *Aportes. Revista de Historia Contemporánea*, 62 (3/2006) 108-117.

LORINGHOVEN, FREITAG VON. *En el bunque con Hitler*. Barcelona: Crítica, 2009, 175 p.

MANSTEIN, ERICH VON. *Victorias frustradas*. Barcelona: Inédita Editores, 2006, 784 p.

MARTÍNEZ FIOLE, DAVID. “Los africanos de De Gaulle. Los héroes olvidados de la liberación”. *Clío*, 62 (deseembre 2006) 58-65.

MORENO JULIÀ, XAVIER. *La División Azul. Sangre española en Rusia, 1941-1945*. Barcelona: Editorial Crítica, 2005, 553 p.

NORTH, OLIVER. *Heroismo en el Pacífico. Testimonios de guerra*. Madrid: Ciudadela, 2006, 384 p.

PÉREZ DE LA BLANCA SALES, PEDRO. “El arquitecto de Hitler”. *Historia 16*, 367 (novembre 2006) 46-71.

RABASEDA, JOAQUÍM. “Música civilizada. La cultura del III Reich”. *L'Avenç*, 324 (maig 2007) 51-53.

SOLAR, DAVID. “El general invierno. Los errores de Hitler en el ataque a la URSS”. *La Aventura de la Historia*, 98 (deseembre, 2006) 20-30.

SOLAR, DAVID. “Iwo Jima. Condenados al infierno”. *La*

Aventura de la Historia, 100
(febrer 2007) 118-127.

TORAN, ROSA. *Joan de Diego. Tercer secretari a Mauthausen*. Barcelona: Edicions 62, 2007, 318 p.

VICH SÁEZ, SERGI. “Hundir el Bismarck. Persecución en alta mar”. *Historia y Vida*, 464 (novembre 2006) 84-92.

WRIGHT, DERRICK. *La batalla de Iwo Jima*. Barcelona: Inédita, 2005, 330 p.

Era atòmica

FISAC SECO, JAVIER. “La guerra de Corea en las caricaturas y los mapas”. *Historia 16*, 369 (gener 2007) 30-43.

Cartagena Histórica. Cartagena: Ed. Áglaya, 11 (2005) [Selecció]: J.M.SÁEZ; J.LÓPEZ; P.MARSET. “El Anfiteatro Anatómico de la Armada en Cartagena, primera institución docente en ciencias de la salud de la región de Murcia”; P.FONTDEVILA. “Una cofradía militar y marinera en la Cartagena del siglo XVII”; V. MONTOJO. “El movimiento comunero en Cartagena”; J.Mª RUBIO. “Feringán, el ingeniero que cambió Cartagena”.

Manuscrits, UAB, 24 (2006). Dossier: Guerra, poder i cultura a l'època moderna: J.F.PARDO. “Cultura de la guerra y cultura de la defensa en la Europa del Renacimiento: Joan de Cervelló (1496-1551)”; A.JIMÉNEZ. “Una frágil frontera de piedra: las tenencias de fortalezas y su papel en la defensa del Reino de Granada (siglo XVI)”; S.TRUCHUELO. “La incidencia de las relaciones entre Guipúzcoa y el poder real en la conformación de los fueros durante los siglos XVI y XVII”; I.A.A.THOMPSON. “La galeras en la política militar española en el Mediterráneo durante el siglo XVI”; A.ESPINO. “La mobilització militar catalana durant la Guerra de Successió”; A.CASALS: “Frontera, guerra, jurisdicció i plet: la Capitanía general durant la primera meitat del segle XVI”; N.DE LUCAS. “Literatura i història. Identitats col·lectives i visions de l'altre” al segle XVII”; N.BALLBÉ. « L'Epítome de Llorenç Tomàs, canceller del Principat de Catalunya (1705-1714). Un document fins ara desconegut sobre els precedents de la Guerra de Successió».

Negociar en la Edad Media. Barcelona: CSIC. Institució Milà i Fontanals, 2005, 589 p. [Selecció]: M.SÁNCHEZ MARTÍNEZ. “Negociaciones y fiscalidad en Cataluña a mediados del siglo XIV: Las Cortes de Barcelona de 1365”; P.CONTAMINE. “1445: Charles VII et l'art de la négociation”; N.OFFENSTANDT, NICOLÁS. “De la joie et des larmes. Emetions, négociations et paix pendant la Guerre de Cent Ans ».

Studia Historica. Historia Moderna. Universidad de Salamanca, 28 (2006) [Selecció]: J.VERSELE. “Las razones de la elección de don Luis de Requesens como gobernador de los Países Bajos tras la retirada del duque de Alba (1573)”; R.GONZÁLEZ CUERVA. “El prodigioso príncipe transilvano’. La larga guerra contra los turcos (1596-1606) a través de las ‘relaciones de sucesos’”; A.ESPINO. “Ejército y sociedad en un enclave del Mediterráneo: la guarnición de Ibiza y sus relaciones con la sociedad civil pitiusa durante el reinado de Felipe IV (1621-1665)”.

Torre de los Lujanes. Real Sociedad Económica Matritense de Amigos del País, 59 (diciembre 2006) [Selecció]: M.A.LADERO QUESADA. “¿Qué ocurría en España alrededor de 1492?”; L.M.ENCISO. “¿Cómo se legitimó la expansión oceánica de los Estados Ibéricos a fines del siglo XV?”; G. DE PORRAS. “Influencia británica en el principio y fin de la guerra carlista. Gran Bretaña y el inicio de la guerra”; F.MANCONI. “Cervantes en Cerdeña”.

Revista de Historia Militar, Instituto de Historia y Cultura Militar, [www.ejercito.mde.es/ihvcm/revista], núm. extraordinario (2006) (II Seminario sobre la Guerra del Francés): E.DE DIEGO. “La España de 1808. Entre el mito y la realidad”; E.MARTÍNEZ. “El desmoronamiento del antiguo régimen y las opciones institucionales de los españoles”; A.LASPRA. “La intervención británica. Ayuda material y diplomática”; CH.ESDAILE. “El general y el gobierno, la intervención británica en España en 1808”; A.CASINELLO. “La guerra peninsular de 1808. Del entusiasmo victorioso a la frustración”; M.REDER. “Andalucía: entre Bailén y Sevilla”; F.MIRANDA. “El Reino de Navarra, un espacio singular en la Guerra de la Independencia”; A.PEDRO. “Portugal 1808: el otro escenario de la guerra peninsular”; N.LEMOS. “El ejército portugués y el nuevo ejército anglo-portugués”; A.M.FREIRE. “La literatura española en 1808”;

J.RENE. “Francia y la Guerra de la Independencia en 1808 (de Bailén a Chamartín). La información y la acción”.

A G E N D A :

V Jornades d'Estudis del CERIB: “La pèrdua dels furs a la Ribagorça. De les alteracions comtals al Decret de Nova Planta. Les visions actuals”

(Benavarri, 29 de juny - 1 de juliol de 2007)

Organitza: Centre d'Estudis Ribagorçans.

Dates: 29 de juny - 1 de juliol de 2007.

Tema: Jornades amb diverses activitats al voltant del tercer centenari de la pèrdua dels furs del Comtat de Ribagorça.

Secretaria: CERib. C. Monestir de Lavaix, 1 (25.520 – PONT DE SUERT); Tel. 630- 52 61 56 ; Em. info@cerib.org.

[IRMU]

Concurs per un treball de recerca: “La resistència popular durant la Guerra del Francès: el paper dels trabucaires”

(Desembre de 2007)

Organitza: Coordinadora dels Trabucaires de Catalunya.

Tema: Els treballs han de cercar i explicar el paper que va desenvolupar el moviment trabucaire dins la resistència civil que va sorgir com a reacció enfront de la dominació francesa durant l'anomenada Guerra del Francès (1808-1814).

Treballs: Els textos han de ser necessàriament inèdits i tindran una extensió mínima de 20 Din A4 (uns 70.000 caràcters espais inclosos). Els originals s'hauran de presentar impresos acompanyats d'una còpia en format digital Word.

Dotació: 1.000 euros.

Termini: 31 de desembre del 2007.

Secretaria: Coordinadora Trabucaires de Catalunya. Centre Municipal de Cultura Popular de Sant Andreu del Palomar. Can Galta Cremat, C. Arquímedes, 30 (08.030 – BARCELONA). Tel. 607-31 73 73; em. coordinadora@trabucaires.cat.

[IRMU]

Bicentenari de la Guerra del Francès – any 2008

(El Bruc, maig de 2008)

Amb motiu del Bicentenari de l' inici de la Guerra del Francès (1808-1814) l'Ajuntament del Bruc ha creat una comissió per tal de commemorar aquell moment històric. Diversos centres d'estudis (l'Associació Cultural del Montserrat, el Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada, el Centre d'Estudis del Bages, el Centre d'Estudis Ignasi Iglésias i el Col·lectiu Esparreguerí de Recerques), han format part d'aquesta comissió des del principi, ja que han estat considerats com a eina fonamental si el que es pretén és estudiar aquest moment històric en profunditat, rigor científic i en el conjunt dels territoris de parla catalana. A partir d'aquí els centres d'estudis han realitzat una sèrie de propostes que es concreten en una subcomissió

on s'ha implicat també l' Institut Ramon Muntaner, la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana i el Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat.

Les activitats que s'organitzaran en el decurs de 2008 s'estructuren en dues línies d'actuació. D'una banda, en la realització d'unes Jornades d'Estudi que tindran lloc els dies 23, 24 i 25 de maig al Bruc i, de l'altra, en el suport a les activitats que els centres d'estudis vulguin desenvolupar, ja sigui organitzant itineraris a diversos escenaris significatius, xerrades i col·loquis, exposicions de material gràfic, publicacions, etc.

a) Jornades d'Estudi

Les Jornades d'Estudi recolliran tres àmbits d'anàlisi de la Guerra del Francès als territoris de parla catalana:

1.- La dominació francesa: l'administració, l'estructura econòmica, l'estructura social (afrancesats, liberals, absolutistes...), la vida quotidiana i sobreviure a la guerra, etc.

2.- La resistència: la resposta armada i la divisió política i social dins de la resistència i els conflictes interns, el sistema de juntes, la propaganda política i la literatura popular, l'obra de Cadis i la seva plasmació a nivell local.

3.- Conseqüències de la guerra: demogràfiques, polítiques, econòmiques, socials, culturals, ideològiques, etc., així com l'exili derivat de la repressió duta a terme pel règim absolutista de Ferran VII després de la guerra.

Per tal de difondre i incentivar els centres d'estudis en la recerca d'aquell moment històric l'Institut Ramon Muntaner pretén concedir un total de quinze beques que inclouen les despeses d'allotjament i d'inscripció per a tots aquells membres dels centres d'estudis que vulguin presentar una comunicació dins les Jornades d'Estudi sobre la Guerra del Francès. A més, destinaria unes altres cinc a totes aquelles persones que presentin comunicació i que no siguin sòcies d'un centre d'estudis.

Informació complementària: la Coordinadora dels Trabucaires de Catalunya ha decidit convocar una beca per premiar un treball de recerca de caràcter divulgatiu sobre el paper dels trabucaires durant la Guerra del Francès. El treball guanyador serà presentat durant les Jornades.

b) Activitats

Un altre punt fonamental de l'estructura creada al voltant de la commemoració del Bicentenari de la Guerra del Francès són les activitats que es realitzaran al llarg del 2008. Els centres d'estudis actuarien com a principal organitzador d'aquestes activitats en ser vehicles fonamentals i imprescindibles pel coneixement i difusió, des de l'àmbit local i comarcal, d'esdeveniments lligats a aquell període. A més a més, la participació de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana i de l'Institut Ramon Muntaner assegura la coordinació d'un ampli ventall d'activitats arreu dels territoris de parla catalana.

A tal efecte s'han dissenyat tres tipus de fitxes, segons les possibles activitats a realitzar:

a) Fitxa d'itineraris: l'objectiu de la fitxa és que els centres d'estudis puguin oferir itineraris vinculats a diferents episodis de la Guerra del Francès.

b) Fitxa de material gràfic: aquesta fitxa pretén recollir material gràfic de tota mena: celebracions del centenari de la Guerra del Francès o d'altres aniversaris objecte de celebració, així com també il·lustracions que plasmin algun apartat del període en què s'emmarcà la Guerra de 1808. L'objectiu d'aquesta fitxa seria fer una exposició.

c) Fitxa d'activitats complementàries: dins d'aquest tercer tipus de fitxa es podrien incloure aquelles activitats que, com les conferències, publicacions, etc, completessin les dues activitats descrites.

Amb el conjunt de propostes arribades es dissenyarà un calendari anual. L'objectiu és fer difusió del conjunt de les activitats com a projecte col·lectiu i una promoció individualitzada de cada activitat. De cada activitat es confeccionaran uns materials amb un mateix disseny i estructura que permetrà, per una banda, complementar les activitats i, per l'altra, que quedi una documentació del conjunt del projecte. Les activitats poden realitzar-se de forma acumulativa dins d'una mateixa jornada (itineraris, exposicions, conferències, etc) o de forma independent.

Convocatòria de treballs per publicar a *El Baluard* (Sarral)

L'any 2007 amb motiu de la celebració del 25è aniversari de la revista *El Baluard* es preveu l'edició d'un nou Recull de Treballs, el IV.

Organitza: El Baluard, Sarral.

Tema: Lliure, relatiu a Sarral o als serralencs.

Termini: De presentació d'originals: 30 de juny del 2007

Data d'aparició de la miscel·lània: Desembre de 2007.

Recepció dels treballs: rpuig@tinet.fut.es i fgrauipuig@telefonica.net

[JMTGP]

Aplec de Treballs, núm. 26 (2008), revista anual del Centre d'Estudis de la Conca de Barberà

S'està planificant el proper número de la miscel·lània del Centre d'Estudis de la Conca sobre temes d'humanitats i ciències socials relacionats amb la comarca de la Conca de Barberà, les seves poblacions i/o els seus habitants, els interessats han de lliurar els treballs abans del 31 de desembre del 2007, juntament amb dos resums de 15 ratlles cadascú, en català i castellà, paraules clau i les dades personals. Es recomana no passar dels 15-20 folis. Les notes han de col·locar-se al final de l'article i no a peu de pàgina. Els autors seran convidats a l'acte de presentació a Montblanc, i rebran un nombre determinat de 'separates' de la seva aportació.

Recepció de treballs: rpuig@tinet.fut.es; fgrauipuig@telefonica.net.

Més informació: www.tinet.org/~cecb/.

[JMTGP]

A Carn! ; Publicació electrònica d'Història Militar Catalana

Productor: Manel Güell [mguell@altanet.org]; **Col·laboradors:** Núria Florensa i Soler, Ramon Perelló, Josep M. Grau, Roser Puig i Tàrrach, Josep Estivill, Gener Gonzalvo, Jordi Rovira, IRMU;

Disponible a: <http://perso.wanadoo.es/ramon19630427> i a la secció de Notícies de la web de l'IRMU, www.irmu.org.

A Carn! no es considera responsable de l'opinió, tendència ideològica o contingut empíric que puguin semblar indicar o expressin les col·laboracions i articles que publica.